

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in priimek: Tanja Bergant Petric

Naslov naloge: Dom za stare kot prostor nadaljevanja medgeneracijskih odnosov

Kraj: Ljubljana

Leto: 2008

Število strani: 72

Število tabel: 5

Mentor: as. dr. Vera Grebenc

Deskriptorji: medgeneracijski odnosi, starost in staranje, stari ljudje, dom za stare, vpliv medgeneracijskih odnosov na počutje, izboljšanje počutja

Povzetek:

Diplomska naloga v obliki študije primera prikazuje medgeneracijske odnose v družinah starostnikov, ki bivajo v domu za stare.

Teoretični del naloge opisuje mnenja različnih avtorjev o medgeneracijskih odnosih, o povezanosti med generacijami, o starosti in staranju ter o socialnem delu z družino, ki potrebuje pomoč pri reorganizaciji življenja s starostnikom. V teoretični del je vpletena tudi zgodba naše družine in opis medgeneracijskih odnosov v njej.

Raziskovalni del naloge na podlagi opravljenih intervjujev prikazuje medgeneracijske odnose v družini starostnikov pred njihovo vključitvijo v dom za stare in v času bivanja v njem, vpliv medgeneracijskih odnosov na počutje starostnikov med bivanjem v domu, težave starostnikov med bivanjem v domu ter opis odnosov, ki bi pripomogli k boljšemu počutju starostnikov med bivanjem v domu za stare.

Želim, da bi raziskava služila kot prispevek k večji medgeneracijski povezanosti v družinah in v družbi nasploh. K izboljšanju stanja na tem področju so usmerjeni tudi moji predlogi.

Title: SENIOR CITIZEN'S HOMES AS A CONTINUATION OF INTERGENERATIONAL RELATIONSHIPS

Descriptors: intergenerational relationships, old age and aging, old people, senior citizen's home, the influence of intergenerational relationships on well-being, improvement of well-being.

Abstract:

The example study dissertation demonstrates the intergenerational relationships within families of seniors residing in senior citizen's homes.

The theoretical part of the dissertation describes the opinions by different authors on the intergenerational relationships, the intergenerational connection, old age and aging, as well as on social work with a family that requires help reorganising their life with a senior citizen.

The theoretical part also includes a personal perspective on our family and the description of the intergenerational relationships within it.

The research part of the dissertation is based on done interviews, and it demonstrates the intergenerational relationships in families of senior citizens prior to and during their residence in the senior citizen's home, the influence of the intergenerational relationships on the seniors' well-being during their residence in a senior citizen's home, the difficulties encountered by the seniors during their residence in the senior citizen's home, as well as the description of relationships which contributed to better well-being of the seniors during their residence in the senior citizen's home.

It is my fondest wish for this research to contribute to better intergenerational connection between families and in society in general. I also channelled my suggestions in the direction of improving the existent situation.

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKA NALOGA

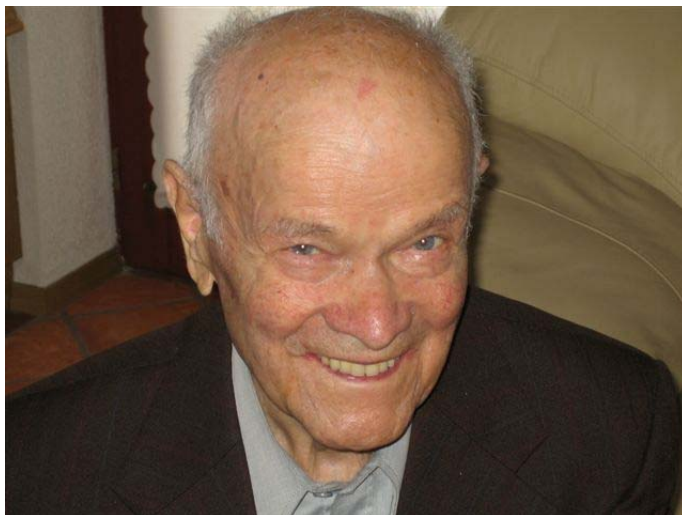
DOM ZA STARE KOT PROSTOR NADALJEVANJA MEDGENERACIJSKIH ODNOSOV

Mentor: as. dr. Vera Grebenc

Tanja Bergant Petric

Ljubljana, 2008

ATKO!

Večno boš živel v mojem srcu.

Rada te imam.

Tanja

PREDGOVOR

Pričujoča diplomska naloga govori o medgeneracijskih odnosih. Na odločitev za to temo je vplivala moja neposredna povezanost z domom za stare ter z nekaterimi ljudmi, ki so bivali tam, ko sem v dom hodila obiskovati svoja stara starša. Takrat sem spoznala veliko ljudi in slišala še več zgodb, ki so govorile predvsem o odnosih v družinah, zato sem se odločila medgeneracijske odnose malo raziskati. Takšnih zgodb ne pozabiš. To so zgodbe, ki se ti vtisnejo v srce in o njih razmišljaš. In nisem mogla mimo njih. To nalogo sem napisala iz spoštovanja do starostnikov in v upanju, da bo čim manj ljudi, ki bi v domovih za stare bivali sami, nesrečni, odrinjeni in pozabljeni.

Ljudje pozabljajo na pomen medgeneracijskih odnosov. Mnogi otroci se odselijo od svojih staršev in pozabijo nanje tudi takrat, ko so pomoči potrebni, ko se postarajo, ko ostanejo sami doma ali ko gredo v dom za stare. Malo je družin, ki bi otroke od majhnega vzgajale, da je skrb za starostnika recipročen proces, da je to izkaz spoštovanja in hvaležnosti.

Teoretični del naloge osvetli medgeneracijske odnose, opiše starost in staranje ter govori o pomoči družinam pri reorganizaciji življenja s starostnikom.

Namen naloge je opozoriti na nujnost dobre medgeneracijske povezanosti in odnosov, kajti le-ti pomembno vplivajo na počutje starostnika, ki biva v domu za stare.

Za strokovno pomoč pri nastajanju diplomske naloge se zahvaljujem mentorici as. dr. Veri Grebenc, predvsem pa za njeno razumevanje in človečnost.

Zahvala velja tudi Mitji, ki je razumel, da mora biti večkrat varuška, ker sem sedela za knjigami in računalnikom, Mitjevi babi, ki ima največje srce in mi s svojim načinom življenja kaže, da ni lahko biti star, Urošu za materialni prispevek pri študiju in vero v uspeh, Anžetu in Neži, ki sta navdih za vse dobro, kar se dogaja v moji glavi, ter mojima staršema, ki sta s svojim vzgledom dosegla, da sem postala to, kar sem.

KAZALO DIPLOMSKE NALOGE

PREDGOVOR	4
KAZALO DIPLOMSKE NALOGE	5
1.0. TEORETIČNI UVOD	7
1.1. Medgeneracijski odnosi v naši družini	7
1.2. Odnosi med generacijami	9
1.2.1. Povezanost generacij in kakovostna starost na področju medgeneracijskih odnosov	12
1.3. Starost in staranje	16
1.3.1. Kakovostna in zdrava starost	18
1.4. Socialno delo z družino, ki potrebuje pomoč pri reorganizaciji življenja s starostnikom	19
1.4.1. Odhod v dom za stare	22
1.4.2. Dom za stare ljudi z vidika kakovosti osebnega življenja in medčloveškega sožitja	24
1.4.3. Reorganizacija družine po odhodu starostnika v dom za stare	29
1.4.4. Pomoč starostnikom	31
2.0. PROBLEM	34
3.0. METODOLOGIJA	35
3.1. Vrsta raziskave, model raziskave in spremenljivke	35
3.2. Merski instrumenti in viri podatkov	35
3.3. Populacija	36
3.4. Viri podatkov in zbiranje podatkov	36
3.5. Obdelava in analiza podatkov	37
3.5.1. Urejanje gradiva	37

3.5.2 Določitev enot kodiranj svojci a.....	37
3.5.2.1. Izpis enot kodiranja	37
3.5.3 Odprto kodiranje	41
Tabela 1: Medgeneracijski odnosi pred odhodom starostnika v dom.....	42
Tabela 2: Razlogi za odhod starostnika v dom	43
Tabela 3: Težave starostnika v času domske oskrbe.....	44
Tabela 4: Medgeneracijski odnosi v času bivanja starostnika v domu	46
Tabela 5: Kaj pripomore k boljšemu počutju starostnika v domu	47
3.5.3.1 Združevanje sorodnih pojmov.....	47
3.5.4 Definiranje pojmov	54
4. REZULTATI.....	56
4.1. Formuliranje poskusne teorije.....	56
5. RAZPRAVA	58
6. SKLEPNE MISLI	62
7. PREDLOGI.....	63
8. LITERATURA.....	64
PRILOGE	66
• Merski instrument:	66
• Urejeno gradivo:.....	67

1.0. TEORETIČNI UVOD

1.1. Medgeneracijski odnosi v naši družini

“Starosti se ni mogoče ubraniti.”

Francis Bacon

Živela sem z razširjeno družino. V isti hiši smo bili z mamo in atom, očetovima staršema. Bili smo tipična družina, ki je dajala videz urejene in normalne. Starša sta hodila vsako jutro v službo, midva z bratom v vrtec oziroma kasneje v šolo, ata in mama pa sta bila (odkar se jaz zavedam) upokojena.

Vsako jutro naju je ata zbudil z glasnim petjem :« Ur'ca sedem je odbila, sliši se cerkveni zvon». Predstavljate si lahko, kako zelo neprijeten mi je postal ta prijazen napev, kajti sredi sladkih sanj sem morala že vstati. Takrat nisem razmišljala o tem, da ata to dela za naju. Takrat mi je bilo zoprno, da me je zbudil in vem, da sem bila velikokrat zaradi bujenja nesramna in nehvaležna. Pripravil nama je zajtrk, naju opozarjal, kaj vse morava vzeti v šolo in naju večkrat kar tako, vmes, vprašal kakšen matematičen račun. Seveda, vse v najino dobro.

»Pri polno zaposlenih starših je pomoč starih staršev pri negi otrok nadvse dobrodošla in pomembna. Tradicionalen pogled na vlogo starih staršev je lik »babice, ki pripoveduje vnučkom pravljice« in lik »dedka, ki jim izrezuje piščalko« ali kaj podobnega. Ukvarjanje z vnuki postane vsebina in smisel njihovega življenja» (Pečjak, 2007: 89).

»Danes je ključno delovanje starih staršev, da v kriznih trenutkih pomagajo družinam svojih otrok. Najpogosteje so to oskrba, nega med boleznijo in vzgoja vnukov, ko so njihovi starši v službah ali družbah. Pogosto je to tudi finančna pomoč družini svojih otrok ali vnukov in reševanje različnih težav otrok- vnukov. Pogosto po razvezah staršev, otroci živijo pri starih starših. Še danes so številni stari starši v vlogi bančnikov, ki finančno in materialno pomagajo

svojim otrokom in vnukom, seveda odvisno od njihove osebne finančne situacije»
(Kristančič, 2005: 158).

Skrajno na živce mi je šlo, da sva hodila po pouku domov. Naša hiša meji na šolsko zemljišče, tako da sva imela do šole manj kot minutko peš. Nisva hodila v oddelek podaljšanega bivanja, ker smo bili tako blizu doma in mama je vsak dan skuhala kosilo. Seveda sva jedla pri njej. Ni naključje, da je jedilnik sestavljala po najinih željah. Nisva bila hvaležna kot bi morala biti, velikokrat sva se izmišljevala, večkrat nama kaj ni bilo po godu. V glavi sva imela to, da naju imata pod kontrolo in da sva prikrajšana za popoldansko druženje s sošolci.

Z bratom sva bila običajna otroka; znala sva biti hvaležna in seveda tudi nehvaležna. Svoje stare starše sva imela rada. Zdi se mi, da sva ju po otroško predvsem izkoriščala in poskušala doseči vse tisto, kar nama pri strogih starših ni uspelo. Vedela sva, da obstajajo meje, a sva jih zavestno kršila, ker ni bilo posledic. Torej...normalna otroka. Ko sva želela kakšno darilo, sta bila tam ata in mama, ko sva bila v času odsotnosti staršev, lačna, sta naju ata in mama nahranila, ko sva želela gledati risanke, sva jih gledala v njunem stanovanju. Bila sta tam, ko sva si želela crkljanja, tudi takrat, ko sva se skregala s staršema in dobila prepoved česarkoli. Tam sta bila v dobrem, slabo sva včasih z otroškimi očmi videla le midva. Bila sta najina »potuha«, najina »angela varuha«.

Stari starši in sive glave so pogosto v vlogi mediatorjev ali posrednikov med dvema generacijama- pogosteje med svojimi in njihovimi otroki, oziroma vnuki. Kot mediatorji posredujejo na različnih področjih življenja. Najpogosteje pa takrat, ko nastanejo medosebni konflikti (Kristančič, 2005: 162).

V opisu otroštva in odnosov s starima staršema v tistem času, sem si upala pisati v dvojini, ker sem prepričana, da mlajši brat ni funkcioniral drugače kot jaz. To je bilo obdobje nekakšnega »egoističnega« delovanja, na način »vzemi, kar lahko, da ti bo dobro«. Res je, da sva jima velikokrat narisala kakšno risbico, a če pomislim, kolikokrat bi ju lahko vprašala, če kaj potrebujeta...pa ju nisva, ker se nama ni ljubilo delati, ker sta naju razvadila tako zelo, da sva vedela, da nama ni treba. Pri njiju nama ni bilo treba nič.

Ko sta bila doma starša, je bilo drugače. Takrat sva bila čisto drugačna. Starša sta bila stroga, dosledna in nepopustljiva in s tem seveda čisto nasprotje starih staršev.

Pri tem opisu sem bila zelo kritična, ker ga opisujem z današnjimi očmi. Če posplošim sebe takrat bi rekla, da sem bila nehvaležna. Verjetno zato, ker se tudi sama staram, imam svoje otroke in vem, da bom nekoč babica. Nekoč bi si želela od svojih vnukov več, kot sva v otroštvu dajala najinima starima staršema midva z bratom. Lahko bi že prej razmišljala o tem, da bom tudi jaz nekoč stara, da bom delovala drugače kot delujem danes in da bom imela drugačne vrednote, interese in želje, kot jih imam sedaj.

"Hvaležnost razkrije polnost življenja. Spreobrne tisto, kar imamo, v zadostno in ne samo to - spreobrne zanikanje v sprejetje, nered v red, zmedo v jasnost ... Hvaležnost da smisel naši preteklosti, prinese mir današnjemu dnevu in ustvari vizijo jutrišnjega dne."

Melody Beattie

Prišla je srednja šola. Postala sem gimnazijka. Od tega trenutka dalje, ne bom več opisovala naju z bratom, ker bi mu lahko naredila krivico. Pisala bom samo še o osebnem doživljanju naših odnosov, o tem, kako sem doživljala odnose jaz, kako sem jih čutila in kako so vplivali name.

Kot otrok nisem razmišljala o starosti, o nemoči starih ljudi, o pomoči njim, nisem se niti poskušala vživeti v njihova življenja in njihovo vlogo. Ko pa sem se »malce postarala«, ko sta stara starša postala šibkejša, v času gimnazijskih let, pa sem začela na staranje in naše odnose gledati z drugačnega zornega kota.

1. 2. Odnosi med generacijami

Hojnik- Zupanc I. (1999: 52) pravi, da odnosi med generacijami v družini temeljijo na čustvenem odnosu, splošno mnenje pa pretežno na stereotipih. Prav zato pravi, je družina pomemben psihološki dejavnik v življenju starega človeka in bo to ostala tudi v prihodnje. Nadalje ista avtorica (1999: 68-70) govori o tem, da so medgeneracijski odnosi izključno domena sociale, saj se temu ne posveča nobena druga stroka. Odnosi med generacijami so procesi, ki potekajo v dveh smereh, od starejše generacije k mlajši in obratno. Prvo vrsto vplivanja imenujemo vzgoja, nasprotno vplivanje, kjer mladi učinkujejo na odrasle, pa proti-

vzgoja. Ne vplivajo namreč le vzgojitelji na gojence, ampak tudi gojenci na vzgojitelje. Tesen stik stare in mlade generacije je torej temeljnega pomena za dober razvoj vseh generacij.

Z vidika integralne antropologije prehodi človek v življenju tri obdobja, ne glede na to, kateri generaciji pripada. Ta obdobja so mladost, srednja leta in starost. Ramovš (2000: 317) jih opredeljuje:

- Mladost kot razvojno obdobje človeka od spočetja do samostojnosti. V tem obdobju telesno dozori za razmnoževanje, v osnovi pa se vključijo v delovanje tudi vse druge razsežnosti. Glavna naloga mladostnega obdobja je zdrava rast in temeljno učenje. Oboje se združi v zmožnost za samostojno lastno družino in delo. Danes se mladostno obdobje čedalje bolj podaljšuje, saj je njegova povprečna meja v naših civilizacijskih razmerah že prešla petindvajseto leto starosti.
- Srednja leta kot obdobje, ko ljudje rodijo in vzgojijo svoje potomstvo naslednje generacije in delajo za preživetje sebe, mlade in stare generacije. Dandanes to obdobje v glavnem sovpada s službenimi leti do redne upokojitve.
- Starost pa opredeljuje kot obdobje, ko človek prepušča skrb za materialni razvoj naslednji generaciji, sam pa ob nadaljnji aktivnosti človeško dozori do popolne samouresnitve. Svoja zrela življenjska spoznanja in izkušnje predaja neposredno soljudem ali posredno kulturi. Dejavno kljubuje starostnemu usihanju in boleznim, kolikor pa to ni možno, oboje sprejema v svoj življenjski svet, vključno s smrtjo, ki je zadnji mejnik življenja. Zanimivo je, da pri predajanju življenjskih izkušenj mladi generaciji, velja podoben mehanizem, kot pri biološki dednosti, saj stari ljudje lažje predajo svojo izkušnjo mladi (vnukom) kot srednji (otrokom) generaciji.

V naši agrarni preteklosti je v družinskih odnosih prevladovala hierarhija. Točno je bilo določeno: otroci so se igrali in živeli po svoje; čakali, da prevzamejo kmetijo od odraslih; starši so bili močne figure v očeh otrok; stari starši so zaradi svoje modrosti in življenjskih izkušenj ter njihove kontrole družinske blaginje in imetja imeli visok položaj v avtoriteti medosebnih odnosov. Današnje družine že živijo transgeneracijsko življenje. Stari starši, vnuki iz prvega in drugega zakona njihovih otrok, ki spravlja skupaj zete, snahe in njihove otroke ter starše in stare starše, vse to terja oblikovanje novih odnosov. Na novo nastajajoči odnosi niso več hierarhični, ampak postajajo čedalje bolj horizontalni in tako tvorijo mrežo ali matrico večgeneracijskih odnosov (Kristančič, 2005: 158).

Dinamika družbenih sprememb in povečevanje možnosti za individualno samorealizacijo v moderni družbi sta vplivala na medgeneracijsko različnost, ki se je odražala v spreminjanju stališč in vrednot pri mladi generaciji, ki je bolj dovzetna za inovacije kot starejša generacija. Generacija ohranja vrednote časa, v katerem je odrasla, skozi vse življenje, tako da lahko govorimo o sosledju kulturnih generacij skozi čas. Hitre družbene spremembe, ki so sledile predvsem po drugi svetovni vojni, pa zmanjšujejo razlike med generacijami. Povečuje se medgeneracijske kontinuiteta na makro in mikro ravni. Vedenjski vzorci postajajo starostno nedoločljivi, povečuje se podobnost med starši in otroki neodvisno od njihove prostorske oddaljenosti. Vendar pa pri tem ne gre za nesamostojnost, kot se zdi na prvi pogled, temveč za dva prepletajoča procesa: na eni strani sprejemanje globalnih trendov, ki homogenizirajo kulturo različnih generacij, na drugi strani pa deinstitutionalizacijo individualne življenjske zgodovine, ki se kaže v starostni nedoločljivosti različnih vlog. Interakcija obeh procesov povečuje individualizacijo na mikro ravni (Hojnik Zupanc, 1999: 55).

Naloga, ki se veže na medgeneracijske odnose in jo omenja Ramovš (2000: 318), pa je »zglede preprostega življenja, sproščene vedrine in vedre sproščenosti«. Stari ljudje so, če smiselno preživljajo starost in se zrelo poslavljajo od življenja, nujno potreben zgled mladi generaciji, ki deluje v dve smeri:

- kot vodilo za pripravo in preživljanje lastne starosti in
- kot bivanjska gotovost, da je človeško življenje vsak trenutek smiselno.

Medgeneracijski odnosi temeljijo na vzajemni pomoči, ki je lahko v recipročnem procesnem ravnovesju ali pa se nagiba v smer ene ali druge generacije, odvisno od življenjske situacije. Recipročnost je pomemben kriterij kvalitete medgeneracijskih odnosov. Avtorica Hojnik Zupanc (1999) navaja Rusa (1990), ki celo družino ocenjuje kot skupino z nerecipročnim, ki je po njegovem mnenju jasen kazalec solidarnosti. Avtorica Hojnik Zupanc (1999) navaja tudi Timussa (1970), ki opisuje solidarnost s konceptoma altruizma in recipročnosti. Z naraščanjem dolgoživosti ljudi smo priča dramatičnim spremembam v družini. Ta prehaja iz »nuklearne«, k otroku usmerjene do nove matrične družine, usmerjene k odraslim. Pri nas ta prehod življenjskega sloga doživljamo bolj kot naraščanje individualnosti in odtujenost in družina posameznikom služi le kot področje, kjer posamezniki zadovoljujejo svoje osnovne potrebe (Kristančič, 2005: 157).

G. Čačinovič- Vogrinčič (2000: 288) v zvezi s kompleksno mrežo odnosov med tremi generacijami poudarja, da so zavezništvo, ohranitev generacijskih razlik in družina kot delovna skupina tri večne teme, ki jih je treba uporabiti, da nebi spregledali žrtvovanja v bolečih zavezništvih ali dobrih virov moči tam, kjer lahko vsaka generacija opravi svoje naloge.

Posameznikovo življenje pa je v največji meri določeno z danimi pogoji, saj je individualnost podrejena skupnim interesom med generacijami. Zaznamo lahko podrejenost dveh generacij:

- podrejenost mladih zaradi proizvodne neizkušenosti in materialne nemoči,
- podrejenost starih družinskih članov, ki zaradi predaje imetja nimajo več materialne moči, pojezanje fizične moči pa jih omejuje pri delu (Hojnik- Zupanc: 1999: 53).

Vsaka družina se organizira za zadovoljevanje potreb na svoj način. Pri tem so zelo pomembni odnosi med možem in ženo, med materjo in očetom. Starša se na otroka pripravita s celoto zavestnih in nezavestnih pričakovanj v zvezi z njunim odnosom, rušenjem generacijskih razlik in dramo ločitve med generacijami. Odnos v družini, med generacijami otrok, staršev in starih staršev pa temeljijo na komunikaciji med njimi, njena kvaliteta pa je odvisna od izdelave pravil, oblikovanja vlog, ustvarjanja trajne strukture in določanja pogojev za spreminjanje (Čačinovič- Vogrinčič, 1998: 142, 192).

Tesen stik mlade in stare generacije je življenjskega pomena za dober razvoj prve generacije, nič manj pa ni pomemben za tretjo generacijo. Mlada generacija je polna življenja, razposajena, radovedna, pred njo so vse življenjske možnosti, medtem ko se star človek približuje koncu življenja. Ob tesnem stiku starih z mladimi, stari podoživljajo mladostne razsežnosti življenja Ramovš (2000: 318) daje poleg tega velik pomen tudi stiku stare in mlade generacije s srednjo.

1.2.1. Povezanost generacij in kakovostna starost na področju medgeneracijskih odnosov

Če na starost gledamo s stališča, da je predvsem družbeni dogovor o tem, kdaj se je potrebno umakniti s položaja, v katerem smo aktivni, produktivni in imamo moč odločanja, potem je medgeneracijsko povezovanje mogoče razumeti predvsem kot pomoč starim ljudem (Hojnik- Zupanc 1997: 37).

Težišče kakovostnega sožitja med starimi ljudmi in mlajšima generacijama se prenaša iz tradicionalne krvne in sosedske povezanosti, ki je temeljila v rutinirani samoumevnosti, na zavestno odločitev za medgeneracijsko prijateljevanje in sodelovanje, torej na prostovoljno in prostovoljsko izbrano druženje, ki ni niti krajevno, niti krvno omejeno.

Družinsko- sorodstvena socialna mreža bistveno bolje povezuje generacije in skrbi za kakovostno staranje, če se njeni člani zavestno usposobijo za medgeneracijsko sožitje- to usposabljanje mora biti na principih socialnega učenja v majhni skupini, kjer si pridobijo veščine medgeneracijskega komuniciranja, sprejemanja in poznavanja drugih obdobj življenja, v katerem se nahajajo sami (Ramovš, 2003: 200).

Po besedah Ramovša (2000: 321-327) so potrebe v starosti smerokaz pri prizadevanjih za kakovostno starost. Tako so ena noga kakovostne starosti materialne potrebe, druga pa nematerialne. Velik poudarek daje avtor predvsem medčloveškim odnosom, ki so po njegovem mnenju v starosti enako pomembni kakor materialna preskrbljenost. In če izhajamo iz tega, potem je osnova za kakovostno in smiselno življenje na stara leta tako zadovoljitev materialnih (po stanovanju, hrani, obleki, razvedrilu. Z vidika socialnega sožitja so tako po njegovem mnenju temeljnega pomena predvsem naslednje potrebe, s katerimi se strinja tudi A. Postružnik (2000: 337- 346):

- medčloveška potreba po globljem odnosu s soljudmi,
- eksistencialna potreba po doživljanju in sprejemanju svoje starosti kot posebnega, toda enako smiselnega obdobja življenja, kot sta mladost in srednja leta,
- kulturna potreba po predajanju zrelih življenjskih izkušenj in spoznanj mladi in srednji generaciji, verske in druge nematerialne potrebe.

Če seštejemo visok materialni in nizek duševni, medčloveški in bivanjsko- duhovni standard današnjih starih ljudi, je rezultat tega nizka kakovost življenja sodobnega starega človeka pri nas, kot tudi v vsem razvitem svetu. S tem se strinja tudi I. Hojnik-Zupanc (1999: 18), ki pravi, da je moderna družba s pokojninami, tretjo generacijo materialno preskrbela in osamosvojila, obenem pa odrezala njena znanja in moč od sistemske povezanosti z mlajšima generacijama v družbi. To ocenjuje kot škodo, ki vpliva na zmanjšano kakovost posameznikovega staranja, saj je spodoben človek po upokojitvi, večinoma na višku svojih življenjskih sposobnosti.

Kvaliteta življenja tudi po Dragoševu (2000: 242-251) ni določena le z denarjem, ampak je bistveno odvisna predvsem od človekovih osebnih socialnih mrež in splošnega socialnega kapitala, s katerimi v Sloveniji nismo najbolj opremljeni.

Ramovš (2000: 327): »V socialni gerontologiji lahko torej kakovostno starost očrtamo z zadovoljevanjem splošnih in posebnih potreb starega človeka«.

Kosilo sem jedla popoldan, ko sem prišla domov. Vloga starih staršev ni bila več organizacija prehranjevanja. Zdaj so se odnosi malce spremenili. Zdi se mi, da je prišel dan, trenutek, ko sem dojela, da sta mama in ata stara, da živita z dneva v dan, da sta več ali manj sama, da je njuno edino življenje delo in mi, ko pridemo domov. Kar naenkrat sem se začela zavedati, kako zelo pomembni smo jima mi, kako vesela sta, ko se z njima samo pogovarjamo in kako veliko jima pomeni to, da je z nami vse po pričakovanjih. Tega prej nisem videla, čeprav vem, da smo jima vedno veliko pomenili. Prišel je čas, ko sem ugotovila, da jima lahko dam malo prostega časa in bom s tem zelo veliko naredila.

Ramovš (2000: 315-329) pravi, da je kakovost medčloveškega odnosa odvisna predvsem od odprtosti ljudi drug drugemu. Ob tem opredeljuje temeljni odnos med ljudmi kot tisti, v katerem deluje s strani vsakega sorazmerno najmanj obrambnih mehanizmov. Za razvijanje takšnega odnosa v družini pa je potrebna tako kakovost kot tudi količina skupaj preživetega časa, saj medčloveški odnos nastane, živi in umira, ko drugega človeka spoznamo, mu izkazujemo ljubečo naklonjenost, sovražno zavrnitev ali ravnodušen prezir.

O spremembah v družini, da bi nastal v njej prostor za življenje s starim človekom, govori Čačinovičeva (2000). Pravi, da pride do sprememb v funkciji družine kot delovne skupine. Trdi, da je mobilizacija družine, kot delovne skupine produktivna pot. Če se ustvari odprt prostor za pogovor, potem se lahko razdeli delo: nekdo mora nakupiti, nekdo kuhati, nekdo pospravljati, nekdo delati družbo, nekdo opogumljati in reševati konflikte (Čačinovič, 2000: 289).

Zadovoljna sta bila s pogovorom in časom ob kavici, ko sem jima pripovedovala kaj vse se mi je zanimivega zgodilo tistega dne. Z mano sta delila svoje vtise. Čeprav se jima ni nič posebnega dogajalo, sta bila vesela, da ju poslušam. Velikokrat sem ju vprašala, kaj potrebujeta, ponudila sem jima svojo pomoč, ki pa sta jo skoraj vedno zavrnila. A vem, da sta bila ponosna name in vesela, da sem se nanju vsak dan spomnila.

"Če je edina molitev, ki jo v vsem svojem življenju izgovarjate, hvala, bo to zadostovalo."

Mojster Eckhart

Požarnik (1981: 63) govori, da običajno stari starši pripisujejo odnosu do vnučkov večji pomen, kakor ga pripisujejo vnuki odnosu do starih staršev. Stari starši imajo vnučke za neposredni, sestavni del družine, kot otroke svojih otrok, medtem, ko jih doživljajo vnučki za enakovredne tetam in stricem. Stari starši imajo lahko za vnučke pomembno mentalno-higiensko vlogo. Danes, ko se je družina zožila, se na otroke tudi hitreje prenašajo vsa nasprotja med starši ali njihove osebnostne motnje. Pri tem lahko stari starši marsikaj napravijo, lahko blažijo ostrino negativnih čustev. Poleg tega lahko vnuki ob njih razvijejo bolj zdrav in pozitiven odnos do starosti. V medsebojnih stikih lahko starši in vnučki osebno rastejo. Ni redko, ko uživajo stari starši posebno zaupanje vnučkov, saj je med njimi običajno manj napetosti (Požarnik, 1981: 63).

»Tradicionalne družinske, sorodstvene in sosedske socialne mreže delujejo v današnjih razmerah veliko bolje, če se ljudje v njih odločijo za nekaj zavestnega usposabljanja o medgeneracijskih odnosih, o staranju in starosti. Ko se to zgodi, se mimogrede izoblikujejo v njihovem okviru povsem nove oblike sožitja generacij in medsebojnih odnosov, ki prinašajo boljše in lepše življenje in sožitje med generacijami. Srednja in mlada generacija, zlasti pa mlajši upokojenci, se ob tečajih socialnega učenja za lepše sožitje s starejšim družinskim članom ali za lastno kakovostno starost po upokojitvi, spontano odločijo za eno uro prostovoljskega dela tedensko v obliki osebnega družabništva z osamljenim starim človekom ali za ustanovitev in vodenje medgeneracijske skupine za kakovostno starost na temelju samopomoči« (Ramovš, 2003: 199).

Kristančič (2005), govori o evoluciji družine. O tem, kako je bila v primitivnih časih primarna naloga družine, da preživi. Družinske vezi so bile namenjene temu, da vsak posameznik poskrbi za drugega člana, da ostane živ. V sovražnem svetu, polnem nevarnosti vemo, da so moški prevzeli nalogo lova in ženske nalogo rojevanja, nege in vzgoje otrok ter pridobivanja ter priprave hrane. Visoka smrtnost dojenčkov in s tem povezana skrb za

povečanje družine sta predvsem zaposlila starše. V tej dobi je bila pričakovana starost posameznikov, borih 20 let.

Avtorica opisuje razvoj družinskih odnosov do danes. Govori o tem, kako je bila z nastankom industrijske dobe, v poznem 19. stoletju in zgodovinski delitvi na delo in nedelovne dejavnosti, družina manj ekonomska skupnost in bolj skupnost intimnosti in vzajemne podpore. Mož je delal zunaj doma, žena je skrbela za otroke in dom.

Potem nastane nuklearni model (nekateri še vedno uporabljajo preživeto besedo osnovna celica- verjetno vas spominja na neko drugo celico) družine ali otroku usmerjene družine: oče + mati + dva otroka pod eno streho in s starimi starši v bližini. Takšna nuklearna družina je dominirala v prvi polovici 20. stoletja, ne ker bi bila perfektna oblika skupnosti, ampak ker je omogočala boljše ekonomske pogoje in zadovoljevala demografske zahteve tistega časa (Kristančič, 2005: 158).

1.3. Starost in staranje

»Staranje vpliva na socialne mreže, na izbiro ljudi, s katerimi se družimo, in na način, kako to počnemo. Še bolj pomembno pa je, da velja tudi narobe. Socialne mreže vplivajo na staranje- kar pomeni da ne moremo razumeti socialnih vidikov staranja, če ne poznamo obsega socialnih vezi, njihovih potencialov, kvalitet, učinkov« (Dragoš, 2000: 293).

»Pa starost prileze na skrivaj in te trdo objame, razbije te in vrže v kraj, iz rok ti veslo vzame.«

William Shakespeare

O staranju kot o skupnem družinskem projektu govori Gabi Čačinovič (2000) v svojem članku. Govori o treh pomembnih družinskih temah, ki pomagajo ubesediti staranje: prva je nerešljiva drama ločitve med otroki in starši, druga je ohranitev generacijskih razlik v konceptu, tretja je tema družine kot delovne skupine (Čačinovič, 2000: 287).

Starost je stanje posameznika ali naroda pravi Ramovš (2000: 320). V nadaljevanju opredeljuje starost kot obdobje, ki ima drugačne možnosti in življenjske naloge kot jih imata mladost in srednja leta, a je enako smiselno za človeka in družbo.

Starost je pri vseh živih bitjih neizbežna. V svetu in pri nas upada število rojstev, po drugi strani pa se podaljšuje življenjska doba ljudi, na kar kažejo statistični podatki. Tako smo v zadnjih desetletjih tudi Slovenci postali star narod in se povzpeli v sam vrh evropskih narodov z največjim številom starejšega prebivalstva, starega nad 65 let. Razlog za porast števila starejših ljudi na svetu so boljše zdravstveno varstvo prebivalstva, upadanje nalezljivih bolezni, večja urbanizacija prebivalstva, večja industrializacija, manjša rodnost in plodnost na posameznih delih sveta ob manjši umrljivosti otrok (Accetto 1997: 49).

Hojnik Zupanc (1997: 1) govori, da se ljudje različno staramo in da pri isti starosti nismo vsi videti enako stari. Staranje opredeljuje kot proces, odvisen od vsakega posameznika, njegovih misli in dejanj oziroma njegove zavestne odločitve, kako se želi starati in kaj bo storil za kakovost svojega življenja.

Trstenjak (1998: 4) piše: »Če je mladost za človekovo življenje vrednota, ne pozabimo, da je starost vrednota življenja«. Starost opredeljuje kot višek življenja. V tej dobi se vsi pretekli življenjski dosežki zgrnejo v eno samo dopolnjeno celoto in neločljivo vrednoto, ki je življenje samo. Pravi, da je zdrav človek lahko ustvarjalen celo življenje, do pozne starosti. V starosti zmaguje duh nad materijo, saj bolj ko peša telo, bolj se utrjuje duh.

Dragoš (2000: 293) starost opisuje kot fenomen »generacijskih razlik«. Pravi, da je od številnih dejavnikov odvisno, kakšno bo razvrščanje ljudi v eno ali v drugo generacijo, kako bo ena generacija razumela drugo in kakšen bo odnos med njimi. Staranje definira kot kompleksen proces, ki ga lahko opredelimo kot biološki, kulturni, ekonomski, socialni in fenomenološki pojav, odvisen od navad, vrednot, simbolov. O tem se lahko prepričamo s primerjavo različnih družb ali časovnih obdobj znotraj neke družbe, saj so ljudje različnih kronoloških starosti v različnih kulturnih kontekstih vrednoteni različno.

Šupnikar (2000: 113) pravi, da se starost in staranje po njegovem mnenju oblikuje glede na kulturo, smisel življenja, duhovno usmerjenost, množico izkušenj in miselnih konceptov, s katerimi se posameznik srečuje v življenju. V starosti se spreminjajo naše dolžnosti glede na

poklic in družino, pogosto se zmanjšajo tudi fizične in umske sposobnosti, vse pogostejše pa stopi v človekovo zavest misel na smrt.

»Staranje. Proces, ki doleti prav vsakega ne glede na status, izobrazbo ali spol. A vendar pred starostjo vsi bežimo. Česa se bojimo? Nemoči, bolezni, smrti? Tegobe, ki doletijo starega človeka, ne prinašajo veselja in radosti, a v starosti ni samo to. Če si sedaj za določenega starejšega človeka, ki ga poznamo, predstavljamo, kakšen je bil, ko je bil star dvajset let, potem pred seboj najbrž ne bomo videli zamorjenega in osamljenega obraza. Pred nami bo stal mladenič (ali mladenka), ki bo vzneseno pripovedoval o svojih načrtih in željah. Ko ga pa vidimo čez pol stoletja, lahko pri marsikateremu vidimo naveličanost, žalost, brezup. Čemu je tako? Kaj je pripeljalo človeka, ki je imel toliko želja, do takšnega stanja? Seveda mitov o starejših ne smemo posploševati. Vsakdo izmed nas je kdaj v svojem življenju srečal ostarelega človeka, ki je bil poln veselja do življenja, upanja, načrtov, kot da bi imel spet dvajset let, in prav tako se lahko z občudovanjem vprašamo, kako mu je uspelo ohraniti mladostno vedrino in zagnanost. Sprašujem se, kaj je tisto, kar nekatere starejše spodbuja oziroma ovira pri zadovoljstvu. Razlogov je najbrž mnogo. Življenjske preizkušnje, nerazumevanja v družini, upokojitev človeka, ki mu je kariera veliko pomenila; vse to lahko povzroči, da človek čez čas izgubi svoj smisel. Po drugi strani lahko razumevanje v družini, uspeh v karieri, uspešna upokojitev ali osrečujoča prijateljstva dajejo človeku občutek kompetentnosti in sreče« (www.zofijini.net).

1.3.1. Kakovostna in zdrava starost

Ramovš (2003: 44) piše, da je v tretjem življenjskem obdobju zdravje posebej dragocena vrednota, ki pa ga je treba zavestno krepiti, se mu pravočasno posvečati, od sredine življenja dalje še posebej. Tudi osnovna materialna varnost je temeljnega pomena za kakovostno staranje, nadalje piše Ramovš (2003: 45).

Kristančič (2005: 5) pravi, da je potrebno ohraniti, negovati, in utrditi samopodobo vsakega posameznika. Od znanja, spoznanj in sprejemanja dejanskih sprememb, ki jih prinaša čas, pripravljenosti za boj z miti, tabuji, stereotipi v odnosu do starejše generacije je odvisno, koliko in kako bodo starejše osebe ne le zadovoljevale svoje življenjske potrebe, ampak

dejansko uživale v teh, kot jim nekateri radi rečejo zlatih letih življenja. Pravi, da naj bi bilo okolje- če ne zlato- vsaj bakreno!!!

Milošević Arnold (2000: 258) je prepričana, da lahko s preventivnimi programi preprečimo socialno izolacijo mnogih starih ljudi in s tem dosežemo, da se potenciali starih ljudi ohranijo in maksimalno aktivirajo čim dlje. Ob druženju z ljudmi tako pogosto najdejo nov smisel.

Ramovš (2000: 321) v koncept zdravega življenja uvršča pravo razmerje med delom in počitkom, pristen stik z naravo ter ravnovesje med telesnim in duševnim naporom. Sem sodi tudi spoznavanje in obvladovanje sebe, nenehno usklajevanje medčloveških odnosov in razmerij, zlasti z bližnjimi, osebni način sproščanja večjih napetosti in doživljanja vsakdanjih radosti ter občasnih trenutkov globlje trezne opojnosti.

Čas je tekel dalje in tako kot sem jaz postajala močnejša in bolj suverena v življenju, tako sta onadva postajala šibkejša in bolj potrebna pomoči. Začel se je recipročen proces; nekoč ti meni, danes jaz tebi. Potrebno je bilo organizirati kosila, ki sta ju dobivala domov, potrebno je bilo skrbeti za čistočo, ju opozarjati na higieno, jima pomagati pri osebni higieni...dokler ni mama prišla v fazo, ko po poškodbi ni več vstala iz postelje. V družini je oče prevzel pobudo organizatorja in poskrbel, da je življenje starih staršev teklo nemoteno. Kosila so jima vozili iz bližnjega vrtca, negovalka je domov hodila 2x tedensko, da ju je skopala, ostalo nego pa smo opravili po urniku, ki ga je naredil moj oče. Poskušali smo biti kolikor se je dalo organizirani, tako da stara starša nista bila dolgo sama. A vseeno je obstajal čas, ko sta bila in takrat je ata negoval in skrbel za mamo, čeprav je bil šibak. Nekoč mu je padla s postelje. Velikokrat smo se z njim pogovarjali o tem, da zanj ni dobro, da premika mamo, da je na koncu za oba lahko usodno, a on je v času, ko nas ni bilo, vseeno delal po svoje.

1.4. Socialno delo z družino, ki potrebuje pomoč pri reorganizaciji življenja s starostnikom

Socialno delo se ukvarja predvsem s podpiranjem socialnega funkcioniranja starih ljudi, zato mora socialni delavec poleg svojega področja poznati še vsebinske značilnosti drugih področij in pri tem ne sme spregledati že obstoječih neformalnih in tudi potencialnih mrež.

Specifičnost socialnega dela je tudi v tem, da poudarja pomen interakcij med posameznikom in okoljem v katerem živi. Za starega človeka so pomemben sistem družina, sosedje in prijatelji (Milošević- Arnold, 1999: 17). Pri oživitvi teh neformalnih oblik pomoči ni ovir in neformalne mreže pomoči so hitro dosegljive ter med člani mreže večinoma vlada solidaren odnos. Ob tem so pomembne moralne vrednote in nujnost, da socialni delavec v načrt pomoči starostniku vključi vse obstoječe »neformalne podporne mreže. Poleg tega si mora pri delu s starim človekom ustvariti celotno podobo o vseh generacijah, s katerimi je v vsakodnevnem odnosu (Milošević- Arnold, 1999: 48).

G. Čačinovič- Vogrinčič (2000: 287) pravi, da se s starostjo in staranjem se na svoj način sreča vsaka družina in to opravi na svoj, edinstven način. Njeni člani zato potrebujejo novo razumevanje, dogovarjanje in skupno iskanje dobrih sprememb, da se naučijo funkcionirati na svoj način tako, da bi lahko skrbeli za starega človeka in pri tem nebi bil ogrožen nihče od družinskih članov.

To učenje zahteva vzpostavljanje novih, drugačnih medsebojnih odnosov, kakor tudi prerazporejanje socialnih vlog in porazdelitev nalog družinskih članov, za kar je potreben določen čas, veliko tolerance, pa tudi podpora od zunaj (Milošević- Arnold, 2000: 260).

Družina (vsi trije otroci mame in ata ter midva z bratom, kot edina vnuka, ki sva živela s starima staršema) se je zbrala na posvetu, kjer smo se pogovarjali, kako naprej s starima staršema. Enotno mnenje je bilo, da naj gre mama v dom.

Sledil je pogovor z atom posebej, z mamo posebej, pa še z obema skupaj. Vsak od njiju je povedal svoje želje in rezultat tega je bila odločitev o odhodu mame v dom. Ata je sicer izrazil željo, da bi šel z njo, a je ona rekla, da bi bila rada na začetku sama, potem pa se bosta tekom bivanja pogovorila. Ata je sprejel njeno željo in tako smo dali prošnjo za sprejem mame v dom za stare.

G. Čačinovič- Vogrinčič (2000: 290) pravi, da v praksi največkrat pride po pomoč družina, ker ne more več sama skrbeti za starega človeka. G. Čačinovič- Vogrinčič (2000: 291) piše o nalogi socialnega dela v tem primeru, ki ni takojšnje iskanje rešitev, ampak vzpostavitev delovnega odnosa z družino, to je delovni dogovor ter odprt prostor za pogovor, da bi najprej bolje videli sedanost. V procesu instrumentalne definicije problema, tako socialni delavec nagovarja v problemu udeležene družinske člane k raziskovanju uresničljivega deleža v rešitvi na dveh ravneh. Prva je raven mobilizacije, dela in iskanja rešitev znotraj koncepta

instrumentalne definicije problema, na drugi ravni pa se odzove na to, kako v družini ravnaajo drug z drugim. Delovni projekt je uspešen le, če se odzove na psihološke značilnosti družine in če s svojim delovanjem in spremembami prispeva k večji razvidnosti sedanje družine, kar nadalje omogoča procese razumevanja, sporazumevanja, dogovarjanja z njimi ali med njimi. Da bo delovni projekt soustvarjen z družino in ter da bo uresničljiv, mora socialni delavec z družinskimi člani veliko govoriti o treh pomembnih družinskih temah. In ko družina prevzame skrb za starega človeka, vzdrževanje delovnega odnosa omogoča, da socialni delavec vzdržuje dialog med stroko in vsemi udeleženi družinskimi člani in tako vedno znova definira možne dobre razplete, saj je prav vzdrževanje pogovora dragocena oblika pomoči družini, ki potrebuje pomoč.

»V večgeneracijski družini, ki se reorganizira za starost in staranje, koncept zavezništva in ohranitve generacijskih razlik dobiva nov pomen, ko odpirata pomembna vprašanja za družinski projekt spreminjanja. Ali bo srednja generacija, ki prevzema skrb za stare starše, zmogla zavezništvo tako, da bi si sin in snaha, zet in hči, delila skrb? Da se nebi zgodilo, da se en partner žrtvuje, ker zavezništva ni bilo ali ni zdržalo? Kako naj srednja generacija ohrani zavezništvo, da bi zmogla ohraniti generacijske razlike tako v odnosu do otrok kot v odnosu do generacije staršev ali starih staršev?...To so pomembna vprašanja za vsakdanje življenje. Starajoči se starši ne smejo postati odvisni od svojih otrok. Tudi tisti ne, ki so nemočni in potrebni pomoči. Posebna naloga družine je, da razloči odvisnost od staršev od pomoči otrok ali vnukov.- od takega ravnanja z njimi, kot da so otroci oni sami. Ohranitev generacijskih razlik zdaj pomeni, da zavestno ohranjamo spoštovanje in dostojanstvo staršev, ju vedno znova ubesedimo sebi in njim« (Čačinovič, 200: 288-289).

Socialna mreža se rodi iz temeljne nuje socialnega dela v trenutku, ko industrijske družbe postanejo kompleksne družbe in tako ne delujejo več kot enotna celota. Ampak so sestavljene iz velikega števila delov, od katerih vsak sledi lastnim vrednostnim usmeritvam, načinu življenja in predstave o moči. In ker so deli včasih zelo različni, lahko tudi posameznik v vsakdanjem življenju živi znotraj posameznih delov, kar vpliva na to, da socialni delavec ne more slediti življenju posameznika v celoti, ampak le majhnemu delu njegovega življenja. V nekompleksni družbi je bilo mogoče ob spremljanju in opori enega dela človekovega življenja slediti celoti njegovega življenja. Danes pa temu ni tako, saj je v ospredju kompleksna družba (Pollo, 1999: 2-4).

1.4.1. Odhod v dom za stare

Kmalu je bila mama sprejeta v dom za stare in tam je imela celodnevno pomoč in nego. Ata sem vozila k njej na obiske, pogovarjali smo se, pripovedovala sem jima o stvareh, ki so se mi zgodile, brala sem jima časopise, jima masirala noge, ju mazala s kremo, ata brila, mamo vozila na sprehode z vozičkom...

»Vsak človek, star pa še posebej, potrebuje nekoga, ki mu pripoveduje žive zgodbe o tem, kaj je doživel, kaj čuti, kaj misli, kaj si želi, česa ga je strah, česa se veseli, na kaj je ponosen, kaj upa, v kaj dvomi, kaj verjame...Potrebuje nekoga, da se lahko pred njim nasmeji in razjoka, ne da bi s tem zmanjšal svoje spoštovanje drugega« (Ramovš, 2003: 344).

"Kadar smo zelo povezani s sedanjim trenutkom, lahko vidimo, da so v nas prisotni vsi predniki in vse prihodnje generacije."

Thich Nhat Hanh

Tudi obiske v domu je oče organiziral. Želel je, da bi bili prisotni vsi, vendar ne hkrati. In vse je teklo, kot smo si želeli. Nikoli nobenega prepira med nami, če kdo na dogovorjen termin ni mogel k njima, je poklical in na obisk je odšel nekdo drug.

Če pomislim, kako usklajeno je delovala naša družina, ko pomislim na vso to organizacijo, sem res zadovoljna.

V roku treh let je tudi ata oslabil. Noge so postale šibke, telo težko in potreboval je varstvo, ki mu ga doma (kolikor bi ga potreboval) nismo mogli nuditi (zaradi službenih obveznosti). Večkrat je izrazil željo, da bi šel rad k mami v dom. Pogrešal jo je in njeno stalno prisotnost. Ni se zadovoljil z obiskovanjem nje nekajkrat na teden. Ko smo vprašali mamo, če si želi, da pride ata k njej, je rekla, da ji je vseeno. Vemo, da si je to želela, a njena volja po življenju je takrat že močno upadala, tako da je bila njena reakcija logična.

Ramovš (2003), govori o raziskovalnih spoznanjih o današnjem staranju. Pravi, da stari ljudje doživljajo veliko več stisk v svojih nematerialnih potrebah, kakor v materialnih. Veliko

večino starih ljudi ne ogrožajo lakota ali žeja, tudi ne strah, da bodo brez strehe nad glavo, brez obleke, na mrzlem, brez zdravstvenega varstva in osnovne pomoči, ko oslabijo; lahko si privoščijo priboljšek in razvedrilo; s pokojnino, socialno podporo ter svojimi prihranki in imetjem imajo zagotovljeno osnovno materialno varnost do smrti- pa še ostalo jim bo kaj za druge po njihovi smrti. Kljub temu njihova starost ni tako kakovostna, kakor bi lahko bila, zlasti iz naslednjih vzrokov:

- ker so osamljeni,
- ker nimajo lepih medčloveških odnosov s svojci,
- ker nimajo osebnega človeškega stika z otroki, mladino in srednjo generacijo, ampak le s sebi enakimi starostniki,
- ker tisti, ki zanje »službeno« skrbijo v ustanovi ali na domu, ne morejo biti s svojimi številnimi službenimi strankami v prijateljskem ali osebnem človeškem odnosu,
- ker pod vplivom javnega mnenja in stališč v naši kulturi ne morejo sproščeno sprejeti svoje starosti.

Ramovš (2003) pravi, da v današnji družbi, veliko bolje delujejo socialne mreže, ki omogočajo zadovoljevanje materialnih potreb v starosti, kakor socialne mreže, ki omogočajo zadovoljevanje osnovnih človeških potreb na področju medčloveškega sožitja in drugih nematerialnih socialnih in eksistenčnih potreb v starosti.

Tudi ata je šel v dom, ker je izrazil željo, da bi šel. Zdelo se nam je, da je v tednu dni kar zaživel. Po treh letih je bil zopet vsak dan z mamo. Čeprav je ležala in ni kaj dosti govorila, je bil srečen. Dajal ji je piti, ji brisal nos, jo počesal, namazal s kremo in zdelo se je, da je njegovo življenje dobilo nov smisel. Sedel je ob oknu in šival gobeline. Vsak dan smo prihajali v dom na obisk. Dogovorjeni smo bili tako, da je vsak dan nekdo prišel tja. Takrat smo se z njima pogovarjali, jima pripovedovali zgodbe, jima brali časopise ali pa enostavno samo sedeli ob njiju in uživali v miru in prisotnosti.

"Upiranje starosti je težka borba. Vendar: bliže smo porazu, slajše so zmage."

Rudi Kerševan

Ko je šla mama z bolničarji na kopanje, sva z atom odigrala partijo šaha ali dve, šla v bar na kavo ali pa na sprehod po bližnji okolici. Vsakokrat, ko sem se poslavljala od njiju, sta mi rekla »hvala za obisk«, meni pa se je tako samoumevno zdelo, da sem tam.

Nekoč je mama tožila, da ima bolečine v nogah. Ko smo jo peljali na urgenco, kjer so jo slikali in ugotovili, da ima kosti na obeh nogah zdrobljene, smo bili šokirani. Medicinsko osebje urgence je povedalo, da se je to lahko zgodilo le z neprimerno nego ali ob padcu s postelje. Posveta s socialno delavko doma ni bilo, le opravičila s strani vodstva doma.

1.4.2. Dom za stare ljudi z vidika kakovosti osebnega življenja in medčloveškega sožitja

Ramovš (2004) piše, da v evropskih razmerah potrebuje pet odstotkov tretje generacije institucionalno varstvo. V Sloveniji imamo dobro javno socialno mrežo domov za stare ljudi, zadnja leta uvajamo tudi dnevno varstvo, oskrbniške družine in oskrbniške domove ter se pripravljamo na uvajanje hišnih skupnosti in hospicev. Kakovost življenja v ustanovi za stare ljudi je odvisna od ravnotežja med dobro oskrbo materialnih potreb in zagotavljanjem dobrih pogojev za zadovoljevanje potreb po osebnem medčloveškem sožitju. Ponavadi daleč prevladuje oskrba materialnih potreb nad osebnimi in medčloveškimi. Za dvig kakovosti medčloveškega sožitja je treba v ustanovah za stare ljudi povečati individualiziranost, intimnost, solidarnost, sposobnost za osebno komunikacijo in zaščito zaposlenih pred poklicno patologijo pri delu z ljudmi.

Lani maja je mama umrla. Prišlo je pričakovano, a vseeno nas je pretreslo.

»Misel mi za tabo roma, povsod te iščejo oči. Za vedno si odšla od doma! Kako je prazno ko te ni!«

Minka Špende, v (Pečjak, 2007: 137)

Zbali smo se za ata, da mu njena smrt ne bo vzela vere v življenje. Poročena sta bila več kot 60 let, povezana drugače kot so povezani zakonci ali partnerji v današnjem času.

»V družini se pojavljata dva huda stresna dogodka: odhodi otrok »na svoje« in smrt zakonca« (Pečjak, 2007: 88).

Njun odnos je bil nekaj posebnega. Primerov iz njunega skupnega življenja je veliko. Dovolj je, če opišem primer iz doma za ostarele, ki mi ga je pripovedovala starejša gospa iz sosednje sobe, zraven mojih starih staršev. Pogovor se je odvijal tako:

Gospa: » Veš Tanja, ata ima pa res rad mamo.«

Jaz: »Vem, ampak, kako pa ste vi to opazili?«

Gospa: » Zadnjič, ko smo imeli Martinovanje in se je ata (po prigovarjanju ostalih) udeležil zabave, je potem zelo hitro odšel.«

Jaz: » Ja, zelo je pozoren. Noče, da bi bila mama v sobi predolgo sama.«

Gospa: » Ja, a preden je šel, je dal v hojico svoj napol spit kozarec Cvička, v papirnato brisačo pa zavil dva najboljša piškota. Rekel je, da to nese mami.«

Jaz: » Lepo, to je ata, ja.«

V mojih očeh so se nabrale solze, kot sedaj, ko se spominjam tega pogovora in ga zapisujem. Njuna povezanost je bila neverjetna. Postala sta mi vzgled dobrega partnerskega odnosa. Idealnega. Vem, da je za gradnjo in zgraditev takega odnosa potrebna posebna volja in energija, poseben značaj in drugi časi, a že misel na to, da obstaja nekaj tako lepega in brezpogojnega je neverjetna.

Po mamini smrti smo se veliko pogovarjali z atom, vsak dan večkrat smo ga obiskovali. Zdelo se nam je, da v njem umira želja po bivanju, a vseeno se nismo dali. Zapolnili smo mu dneve s stvarmi, ki jih je imel rad, ga vozili okoli ljudi ki so mu pomenili, delali kratke a pogoste izlete, skratka bili ob njem vsak dan. Vidno je začel pešati. Ni skrival žalosti nad mamino smrtjo.

Pogled na njeno sliko, ki jo je imel na polici pred posteljo, mu je vedno znova privabil solze v oči. In potem je rekel: » Desetega maja. Ojoj.« Desetega maja je namreč umrla mama. Z njo je umrl tudi del njega. In hudo je bilo vsem okoli njega. Mene je najbolj bolelo to, da sem

čutila njegovo globoko bolečino. Tako zelo globoka je bila, da je bolela vse, ki smo ga imeli radi.

"Običajno je, da starši skrbijo in vzgajajo svoje otroke, vendar lahko tudi otroci včasih razsvetlijo starše in jim pomagajo pri preoblikovanju."

Thich Nhat Hanh

»Človek živi v prihodnost- iz preteklosti, ki ga lahko s svojimi bolečinami ovira v rasti in napredku, ki pa ga s svojim veseljem lahko tudi poživlja, da lažje živi«, govori Trstenjak (1986) v svoji knjigi *Ko bi še enkrat živel*.

Nadalje govori, da je precejšnja razlika med bolečinami in veseljem, ki ga človeku nudi preteklost in ki tako vedno sestavlja lep delež osebne življenjske sile. Žalost iz preteklosti globlje sega ko veselje. Lahko rečemo, da večino žalosti in bolečin, ki jih človek prenaša, prevzema iz že doživete preteklosti; medtem ko lep delež veselja črpa iz neposredne sedanjosti in prihodnosti, v katero s svojim bitjem in žitjem raste. Nosilec žalosti, ki smo jo v preteklosti doživeli, je namreč v sedanjosti tudi neposredno čustvo samo; medtem ko je nosilec preteklega veselja, ki ga v sedanjosti doživljamo, neposredno- spomin, torej dojemalno razumska, ne nagonska stran človekovih duševnih zmožnosti (Trstenjak, 1986: 164).

Vesela sem bila, da sem se z atom lahko pogovarjala, da sem mu lahko izbrala nitko prave barve za njegov gobelin, da sem z njim odigrala partijo šaha, ga peljala na izlet ali kosilo, da sem ga preoblekla v čista oblačila, ga obrila ali pa, da sem samo sedela skupaj z njim na kavču, dihala isti zrak in poslušala isto glasbo. Uživala sem v trenutkih z njim.

Do njega sem čutila globoko spoštovanje, hvaležnost in ljubezen.

»Najbolj osebna oblika medčloveške povezanosti je prijateljevanje dveh ljudi. Par je najmanjša človeška skupina, ki je ne le biološko plodna v zadovoljevanju temeljne naravne potrebe po nadaljevanju človeške vrste, ampak prav tako v zadovoljevanju globokih čustvenih, duhovnih, socialnih, razvojnih in eksistencialnih potreb posameznika. Vsak človek potrebuje poleg včlenjenosti v širšo družbo in v razne skupine tudi prijateljsko druženje z enim samim človekom« (Ramovš, 2003: 343).

"Jesen človeškega življenja je lahko čas velikega zbiranja. To je čas, ko pobereмо sadove doživetij."

John O'Donohue

Malijeva (2002) govori o tem, da je v domovih premalo vzpodbud za stare. To se pokaže zlasti v občutljivem obdobju prilagajanja starostnika na bivanje v instituciji. Govori o tako imenovani senzorni deprivaciji- pomanjkanju raznovrstnih dražljajev, ki bi jim ohranjali življenjsko budnost. Posledica tega so zlasti občutki, da je življenje nesmiselno, pride do nezadovoljstva, izgube interesov in upada osebnosti nasploh (Mali, 2002: 320).

Pri atuu so se začele »črne misli« po mamini smrti. Zanj je postajalo življenje po mamini smrti nesmisel. Popolnoma nezadovoljen in nezainteresiran je bil za karkoli in veliko je govoril o tem, da ga mama čaka in da si želi umreti.

»Stanovalci doma so odvisni od osebja doma na različne načine. Stopnja njihove odvisnosti je od posameznika do posameznika drugačna. Pomembno je, da zdravstveno osebje upošteva individualne potrebe in sposobnosti stanovalcev, obenem pa skrbi za vzpostavljanje in ohranjanje klime, ki daje vsem stanovalcem občutek pomembnosti, sprejetosti in topline« (Mali, 2007: 40).

Ata je odšel v dom zaradi mame. Takrat je bil še kar aktiven, ukvarjal se je s svojimi hobiji, zato ni občutil doma kot institucije, ki bi ga ovirala, mu bila na poti. Zase je lahko poskrbel, za mamo so pa drugi, tudi takrat, ko jih je poklical on. Potem, ko je bil sam pa se je začel njegov odpor te totalne ustanove. Pritoževati se je začel nad osebjem, ni bil zadovoljen s hrano, zaradi nezadovoljstva je hrano tudi odklanjal.

Malijeva govori o razcepu med stanovalci in zaposlenimi, o hierarhičnih odnosih podrejenosti in nadrejenosti. Stanovalec je na vsakem koraku v vlogi odvisnega, ki potrebuje pomoč, ki ne zmore, ki ne zna, ki nima...Pravi, da lahko taki občutki v človeku, ki je bil vse življenje

samostojen in ponosen, zbudi hude občutke ponižanja, zaradi česar postane življenje v domu za starostnike neznosno (Mali, 2002: 321).

Pri atu se dogaja ravno to; zavedati se je začel, da je postal odvisen od tuje pomoči. Takoj po mamini smrti, je zelo zbolel, kar naenkrat je bil priklenjen na posteljo ali voziček in popolnoma odvisen od drugih. Medicinska sestra v domu mi je razlagala, kako zelo agresiven je postal, kadar ona ni prišla takoj, ko je pozvonil. Opisovala mi je njegove reakcije; postal je nesramen, nespoštljiv, žaljiv, nerazumevajoč, glasen... Oseba o kateri mi je govorila, se mi je zdela neznana. Ko je prišel katerikoli od nas, je bil ata vedno v vlogi nebogljenega »starčka«, potreben pomoči in sočutja in z nobeno besedo žaljiv ali nehvaležen. Celu nasprotno. Zelo hvaležen. Takrat, ko smo bili z njim, smo se mu seveda popolnoma posvetili, ko pa je bil sam, primoran prositi za pomoč, so bili njegovi občutki nemoči in stiske izraženi na drugačen način, na način, ki je bil nam neznan. Pogrešaj je mamo, družino nasploh. Mi smo se tega zavedali, zato smo hodili k njemu organizirano. Nismo želeli, da je pri njem naenkrat veliko ljudi, tudi sam je pokazal, da ga to moti.

»Govoriti o družinskem vzdušju v domu je zelo lepo. Življenje v instituciji, ki daje naročje toplote, zagotavlja skrb in pomoč, je idealno. Pomembno pa je, kako na to gledajo uporabniki. In če ti navajajo, da jih omejujejo v izražanju mnenj in stališč, ne moremo govoriti o družinski atmosferi. Izkušnje vsakega posameznika v domu so odvisne od številnih osebnih dejavnikov, precej pa tudi od koncepta dela in usmerjenosti institucije. Če je institucija usmerjena na individualnost uporabnikov kot celostnih oseb, se lahko veliko bolj približa konceptu institucije kot družine, kot če bi bila usmerjena na skupino uporabnikov« (Mali, 2006: 20).

Ata se je včasih dobro počutil, kadar se je dogajanje odvijalo okoli njega, drugič mu je šlo prav tako delovanje popolnoma na živce. V krogu najbližjih- družine, pa se je obnašal vedno enako. Vedno je bil prijazen, dober, hvaležen, predal se našemu vodenju, negi, hranjenju. Občutili smo njegovo popolno zaupanje. V odnosu do zaposlenih se je čutil zapostavljenega, ker ga niso mogli obravnavati tako kot mi, ker mu niso mogli biti stalno na voljo, zato se je njegovo obnašanje po našem odhodu spremenilo.

»Socialni delavec v domu je strokovnjak, ki pozna stanovalce, razume njihovo vedenje ali vedenjske spremembe, ki jih povzročajo različne frustracije, kot so na primer odvisnost od drugih ljudi, inkontinenca, zmedenost. Socialni delavec pomaga osebjem in svojcem razumeti,

da je spremenjeno vedenje posledica določenih dejavnikov in ni namerno izzvano dejanje za vznemirjanje okolice» (Mali, 2007: 40).

1.4.3. Reorganizacija družine po odhodu starostnika v dom za stare

Največ stikov v domu smo svojci imeli z negovalci in zdravstvenimi tehnikami, oni so bili vedno tam, ko smo pomoč potrebovali. Socialne delavke zvečer na primer, nikoli ni bilo. Tako je zdravstveno osebje posredovalo naše želje in kakršnekoli informacije z naše strani socialni delavki, ona pa je potem po telefonu poklicala mojega očeta in se z njim pogovorila o stvareh, ki smo jih potrebovali. Zdelo se mi je, da zdravstveno osebje še bolj, kot socialni delavec, razume naše stiske oziroma stiske starih staršev.

O svetu svojcev govori Miloševičeva (2003). Pravi, da ima ta tema nekatere svoje značilnosti in interese, ki jih je potrebno v domskem kontekstu upoštevati. Do doma gojijo svojci določena pričakovanja (ki so morda nestvarna) in bi morali imeti možnost, da jih izrazijo in uskladijo z dejanskimi možnostmi. Morda na oskrbo svojega starostnika gledajo preveč kritično, obhajajo jih občutki krivde zaradi namestitve roditelja v dom, skrbi jih njihova prihodnost ipd. V kolikor stanovalec ni zadovoljen z bivanjem, to tudi za svojce pomeni hude obremenitve in strese.

Miloševičeva govori tudi o odnosu strokovnih delavcev doma pri namestitvi starostnika. Pravi, da bi morali strokovni delavci svojcem pomagati preoblikovati svojo vlogo v odnosu do starostnika. Pomagati jim je treba sprejeti dejstvo, da se njihovi odnosi z njim po namestitvi v dom niso bistveno spremenili. Predvsem bi potrebovali povabilo, naj ostanejo v rednih stikih s svojim človekom in naj se čimbolj vključujejo v različne dejavnosti doma, kjer lahko kot prostovoljci storijo marsikaj koristnega tako za svojega starostnika doma, kakor tudi za dom kot celoto. Takšne odnose in pripravljenost svojcev za aktivnejše sodelovanje pa je mogoče vzpostaviti le s pomočjo dobre medsebojne komunikacije in zaupanja (Milošević, 2003: 39).

V naši družini so se odnosi zelo okrepili, ko sta postala stara starša betežna in šibka. Moj oče, torej njun sin, je prevzel vlogo skrbnika, organizatorja dejavnosti v zvezi z njima (obisk zdravnikov, skrb za prehrano, odnos z zdravstvenim osebjem, iskanje uporabnih informacij v zvezi z njihovimi boleznimi, reakcijami, obnašanjem...).

» Nekoga moraš imeti rad,
pa čeprav trave, drevo, reko ali kamen,
nekomu moraš nasloniti roko na ramo,
da se lačna nasiti bližine,
nekomu moraš, moraš.
To je kot kruh, kot požirek vode,
moraš dati svoje bele oblake,
svoje drzne ptice sanj,
svoje plašne ptice nemoči...«

(Ivan Minatti)

Pogačnik- Toličič (2002: 38) govori o tem, da posameznik doživlja in živi starost (pozno odraslost) različno, predvsem v telesni, socialni, duševni in duhovni odzivnosti. Tudi dolžina človekovega življenja je močno povezana z njegovo kakovostjo, za kar je prepozno, če začnemo zanj skrbeti šele v starosti. Preventivne ukrepe je treba sprejeti že v zrelem obdobju odraslosti, najbolje pa že v rani mladosti. Na to ima pomemben vpliv družina, čustvena povezanost med starši in otroki, v pozni odraslosti pa »občutljivost otrok do posebnih življenjskih nalog ostarelih staršev«, ki jih ni vedno lahko uresničiti. To velja predvsem za tiste odrasle otroke, katerih starši postanejo nenadoma hudo bolni ali zaradi starostne onemoglosti potrebni celostne oskrbe in nege (ko izgubljajo spomin, postanejo depresivni ali pa so obsedeni z razmišljanjem o umiranju in smrti). Ostareli starši tako niso več sposobni skrbeti sami zase, mnogi niti ne živeti sami, saj potrebujejo nenehno oporo in nego. Tu pride do problema, saj danes večina odraslih otrok živi daleč od domačega ognjišča, ima zahtevno zaposlitev, lastno družino in skrb z odraščajočimi otroki, kar pa ni majhna obremenitev. Tako se vse prevečkrat dogaja, da ostanejo starši brez potrebne pomoči svojih otrok, kar največkrat privede do tega, da morajo, če to hočejo ali ne, na stara leta zaživeti drugače, v domu za stare.

Jaz, brat in starša smo živeli skupaj s starimi starši in odnosi med nami so bili globoki. Vsakdanja skrb, pogovori, izmenjava informacij z ene, druge ali tretje strani (tri generacije- stari starši, starši, vnuki). Družina nam je bila pomembna, vzgojeni smo bili, da je družina

ena najpomembnejših vrednot. Z bratom sva kar naprej poslušala o tem, kako se je potrebno obnašati do starih staršev, pa tudi na splošno do vseh starih ljudi.

Stara starša sta se počutila nelagodno, če ju nismo obiskali vsak dan. Skrbelo ju je za nas v vsakem trenutku (na cesti, na potovanju...). Redko se je zgodilo, da ju nebi obiskali, zato se nista počutila osamljeno. Vsakdanji stik z nami jima je vlival novih moči, voljo in energijo.

Malijeva v svojem doktoratu (2007) razmišlja o starem človeku, ki biva v domu. Pravi, da potrebuje socialno mrežo ljudi iz katere črpa socialno oporo tako, da se z njimi poveže in ohranja stike. Najpomembnejši med njimi so ožji svojci stanovalcev (otroci, partnerji, vnuki). Naslednji pomemben člen socialne mreže starega človeka je osebje doma. Čeprav stanovalci z osebjem niso v zelo intimnem in poglobljenem odnosu kot so sorodniki, ga star človek potrebuje, da se po potrebi zateče k njemu po pomoč.

»Na žalost še vedno tu in tam preberemo, da je starost kakor bolezen, kar pa seveda ni res. Starost celic, tkiv, organov in človekovega organizma kot celote je le ena izmed postaj v človekovem življenju na poti od rojstva pa do smrti. Staranje se začne pravzaprav že ob rojstvu, le da so pri mladem organizmu anabolni procesi (procesi novogradnje in rasti) bolj v ospredju kot katabolni (procesi staranja in propadanja). Resnica pa je, da vsaka dodatna bolezen, procese katabolizma (propadanja in staranja) pospeši« (Accetto, 1987: 20).

1.4.4. Pomoč starostnikom

»Menim, da je poglobljena vloga socialnega delavca v opozarjanju osebja, da je pozorno na spremembe v doživljanju in vedenju stanovalca. Regresivno vedenje stanovalcev je lahko posledica določenega načina ravnanja osebja ali svojcev. Tako osebje, kot svojce, socialni delavec opozori na spremembe, jih vodi v iskanje vzrokov v lastnem ravnanju in tako preusmeri iz osredotočenosti zgolj na vedenje starostnikov. Pomembno je tudi, da se definirajo novi pristopi in načini ravnanja s posameznikom, ki jih osebje vključi v dnevni red delovnika« (Mali, 2007: 41).

“Socialni delavec pozna posameznikovo preteklost, navade, potrebe, želje. To znanje mu pomaga pri razumevanju procesa prilagajanja posameznika na življenje v instituciji. Svoje znanje in vedenje o posameznem stanovalcu posreduje drugemu osebju, ki prihaja v

neposreden stik s stanovalcem. Le tako lahko vsi skupaj ustvarijo primeren odnos do stanovalca, ki bo zadovoljiv za stanovalca in za potrebe institucije” (Mali, 2007: 41).

Danes je moj dedek pokojni. Manj kot leto dni po smrti mame, je tudi njemu prenehalo biti srce. Četrtega maja letos smo se poslovili tudi od njega. Umrl je mojemu očetu v naročju. Oče mu je masiral noge, mu medtem pripovedoval dogodke dneva, ki bi utegnili ata zanimati, ata pa je ležal. Verjetno se je takrat že dotaknil mame...

Ramovš (1995: 69) samopomoč definira kot socialni vzgib v človeku, da se po naravi poskuša iz stiske ali težave izkoptati najprej sam in šele če tega ne zmore, opazijo in rešujejo to zagato skupaj z njim svojci in najbližji, s katerimi je povezan v temeljnem človeškem odnosu. Šele v primeru, če težava presega zmogljivosti osebne samopomoči in pomoči v zakonu, v družini, med sorodniki, sosedi, prijatelji, bližnjimi sodelavci, začne človek pomoč iskati v širši družbeni skupnosti, pri »tujih ljudeh«, ki nudijo pomoč na osnovi temeljnega imunskega vzgiba v sebi, iz solidarnosti, da je treba človeku v stiski pomagati.

»Vsaka starost prinaša svoje plodove, treba jih je znati pobrati.«

Raymond Radigu

Želela bi si, da bi tudi ata lahko opisal starost tako, kot je opisana v tem članku. Pa ne, da bi jo opisal samo on, tudi moja starša, jaz, moji otroci in čim več ljudi:

»Prejšnji dan me je mlada oseba vprašala, kako se počutim biti star. Bil sem osupel, kajti nimam se za starega. Po videnju moje reakcije, ji je postalo nenadoma nerodno, ampak sem razložil, da je bilo zanimivo vprašanje in ga bom premislil in ji sporočil.

Stara leta, sem se odločil, so dar.

Zdaj sem verjetno prvič v mojem življenju človek, kakršen sem vedno hotel biti. Ah, ne moje telo! Včasih obupam pri svojem telesu, gube, viseče oči in povešena rit. In pogosto sem osupel ob tem človeku, ki živi v mojem ogledalu (ki zgleda kot moja mama!), ampak se ne

mučim dolgo s takimi stvarmi.

Nikoli ne bi menjal svojih čudovitih prijateljev, mojega čudovitega življenja in moje ljubeče družine za manj sivih las in ploski trebuh. Med staranjem sem postal prijaznejši do sebe in manj kritičen. Postal sem sam svoj prijatelj. Ne grajam se zaradi dodatno pojenega piškota ali nepospravljene postelje ali nakupa tega neumnega cementnega gekona, ki ga nisem rabil, ampak zgleda tako prednostno na mojem dvorišču. Opravičen sem ravnanja, da sem neurejen, ekstravaganten. Videl sem toliko dragih prijateljev zapustiti ta svet prezgodaj; preden so razumeli veličastno svobodo, ki prihaja s staranjem. Koga briga, če se odločim brati ali igrati na računalnik do 4 zjutraj in spati do poldneva?

Plesal bom sam s sabo na te čudovite melodije 60-ih & 70-ih in, če si v istem času zaželim jokati čez izgubljeno ljubezen... bom. Prehodil bom plažo v kopalkah, ki so raztegnjene skozi izbočeno telo in potopil se bom med valove s sproščenostjo, če se tako odločim, kljuboval sočutju blišča od izliva zahoda. Tudi oni se bodo postarali.

Vem, da sem včasih pozabljiv. Ampak spet, nekaj življenja je prav tako pozabljenega. In se sčasoma spomnim pomembnih stvari. Seveda, čez leta je bilo moje srce zlomljeno. Kako se ti srce naj ne zlomi, ko zgubiš ljubljenega ali, ko otrok trpi ali celo kadar avto zbije čigavo ljubljeno žival? Ampak zlomljena srca so tisto kar nam daje moč, razumevanje in sočutje. Nikoli zlomljeno srce je primitivno in neplodno in ne bo nikoli okusilo veselja nepopolnosti. Blagoslovljen sem, da sem živel dovolj dolgo, da so se mi posivili lasje in da imam svoj mladostni smeh vedno narisane v globokih brazdah na mojem obrazu. Toliko se jih ni nikoli smejalo in toliko jih je umrlo preden so se jim lahko posivili lasje.

Ko se postaraš, je lažje biti pozitiven. Manj se obremenjuješ, kaj drugi ljudje mislijo. Ne sprašujem se več. Celo zaslužil sem si pravico, da se motim.

Torej, odgovor na tvoje vprašanje; rad sem star. Osvobodilo me je. Všeč mi je človek, ki sem postal. Ne bom živel večno, ampak dokler sem še zmeraj tukaj, ne bom zapravljaj časa z objokovanjem, kaj bi lahko bilo ali s skrbmi kaj bo. In jedel bom slaščice, prav vsak dan«
(www.pozitivke.net) .

2.0. PROBLEM

V domu ostarelih, kjer sta bivala moja stara starša je bilo polno ljudi in še več zgodb. Skoraj vsak dan sem bila pri njiju, zato sem spoznala tudi veliko ljudi, ki so bivali tam...in še več zgodb.

Starostniki niso bili zadržani. Vključili so se v pogovor, ko sva se z atom zunaj pogovarjala. Govorila sem glasno, ker me ata drugače nebi slišal. Verjetno že zaradi glasnega govorjenja niso imeli zadržkov. Ko sva se smejala kakšni smešni stvari, ki jo je povedal kdo izmed naju, so se smejali še vsi okoli. Bilo je zanimivo videti.

Ob toplem vremenu, ko ni pihalo, sem mamu in ata strigla zunaj, pred domom. Takrat so stanovalke še posebej rade prišle zraven. Vsaka je imela svojo željo, kako bi bila postržena in včasih sem potem strigla celo popoldne. To so bili zanimivi trenutki. Stanovalci so mi pripovedovali o svojih družinah. Nekateri so imeli same pohvalne besede za vnuke, otroke, snahe, zete, drugi pa so bili zelo nezadovoljni z odnosi v družini.

Veliko so mi povedali o odnosih, o počutju doma in v domu, jaz pa sem se pri tem spraševala, kaj vse bi družina lahko naredila, da bi se stanovalci v domu, svojci, dobro počutili.

Zaradi starosti so ljudje potrebovali pomoč pri vsakdanjih opravilih, nekateri celotno nego, veliko starostnikov je bilo doma osamljenih, bolnih, njihovi svojci pa obremenitve, ki jim jo je nalagalo življenje s starostnikom niso zmogli ali pa niso hoteli sprejeti.

Starostniki so odšli v dom zaradi različnih razlogov.

V domu so se nekateri počutili prijetno, veliko od njih pa ne.

Želela sem spoznati, kako medgeneracijski odnosi v družinah starostnikov vplivajo na njihovo počutje v domovih za stare in kako bi jim svojci lahko bivanje tu olajšali.

Vprašanja na katera sem v svoji raziskavi poskušala odgovoriti so:

- Kakšni so bili odnosi v razširjeni družini starostnika pred njegovim odhodom v dom za ostarele?
- Kako je prišlo do odločitve za odhod starostnika v dom za ostarele?
- S kakšnimi težavami se je starostnik v domu srečeval?
- Kakšni so bili medgeneracijski odnosi po odhodu starostnika v dom?
- Kako bi lahko člani razširjene družine vplivali na dobro počutje starostnika?

3.0. METODOLOGIJA

3.1. Vrsta raziskave, model raziskave in spremenljivke

Raziskava je kvalitativna. Podatki so besedni opisi, ki se nanašajo na raziskovalni pojav. Kvalitativno metodo označuje odprti intervju. Na osnovi analize intervjujev je izdelana poskusna teorija o medgeneracijskih odnosih v družinah starostnikov, ki so odšli v dom za stare. Na podlagi intervjujev, obdelanih po načelih kvalitativne analize, sem skušala odgovoriti na vprašanja, ki sem si jih zastavila ob opredelitvi problema.

Gre za raziskavo v obliki študije primera, ki glede na stopnjo v procesu spoznavanja spada med deskriptivne raziskave, saj poskuša zajeti določene vidike življenja posameznika pred odhodom v dom za stare in po tem, ko že biva tam.

Glede na odnos do neposrednega izkustvenega gradiva je raziskava empirična, glede na njeno uporabnost pa uporabna, saj osnovno izkustveno gradivo sestavljajo besedni opisi.

Po naravi primera, je to študija primera medgeneracijskih odnosov v družinah starostnikov v domovih, po številu preučenih primerov pa gre za singularno študijo primera.

Glede na sestavljenost enot analize je to raziskava enostavnih enot, glede na vrsto empiričnega gradiva pa primarna študija primera.

V raziskavi so me zanimale naslednje spremenljivke:

- Medgeneracijski odnosi v družini starostnika pred odhodom v dom.
- Razlogi za odhod v dom.
- Težave starostnika v času domske oskrbe.
- Medgeneracijski odnosi v času bivanja starostnika v domu.
- Kaj pripomore k boljšemu počutju starostnika v domu.

3.2. Merski instrumenti in viri podatkov

Primarne podatke za raziskavo sem zbrala z neposrednim spraševanjem.

Moj merski instrument je seznam poglobitnih tem pogovora, ki mi je služil za vodilo pri intervjuju. Pogloblitne teme pogovora so se dotikale odnosov v družini pred odhodom v dom, v času bivanja tam ter vprašanj o tem, kako bi izboljšani odnosi v družini, vplivali na

kakovost bivanja starostnika. Pogovore sem skušala usmeriti tako, da so se vsi sogovorniki čim bolj držali odgovorov na konkretna vprašanja, da nebi zašli na nebistvene teme glede na problem raziskave. Ob tem sem jim dopuščala potrebno svobodo.

3.3. Populacija

Populacijo raziskave sestavlja pet ljudi, ki so kakorkoli povezani z domom starih. Ali tako, da so svojci stanovalcev ali pa so sami stanovalci doma.

Mednje sodi sin, ki ima oba starša v domu za stare, trije starostniki doma za stare in hči ene od uporabnic doma.

To so ljudje, ki sem jih spoznala v času obiskovanja doma za stare. Starostniki so me že pred intervjuji, sami ogovorili in mi zaupali osebne stvari, svojce starostnikov pa sem spoznala na prireditvah in delavnicah, ki jih je dom pripravil za stanovalce.

3.4 Viri podatkov in zbiranje podatkov

Intervjuvance sem izbrala na podlagi meril, ki sem si jih zastavila vnaprej. Tako sem izbrala:

- uporabnike doma za stare, ki občutijo razlike v medgeneracijskih odnosih,
- sina, ki je imel v domu oba starša ter njegov pogled na situacijo medgeneracijskih odnosov,
- hči ene od stanovalk doma za stare, ki nama je zaupala svojo zgodbo o odhodu mame v dom.

Pri izboru populacije je odigralo pomembno vlogo poznanstvo, to dejstvo pa mi je olajšal tudi izbor intervjuvancev. Za čas in kraj srečanj sem se s posamezniki dogovorila ob obisku doma za stare na Fužinah. Vsi intervjuji so potekali v konferenčni sobi Doma za stare občane na Fužinah.

Podatke za raziskavo sem zbrala s pomočjo individualnih intervjujev. Intervjuji so potekali neposredno in ustno. Intervjuji so se zaključili, ko so se izjave začele ponavljati.

3.5 Obdelava in analiza podatkov

3.5.1 Urejanje gradiva

Zbrane podatke sem obdelala kvalitativno. Kvalitativno analizo sem izvedla tako, da sem:

- kvalitativno uredila osnovne zapise intervjujev,
- kvalitativno urejenemu gradivu določila enote kodiranja,
- enote kodiranja poimenovala po principu odprtega kodiranja,
- izmed njih izbrala in definirala najbolj relevantne pojem in kategorije,
- pojmom in kategorijam določila odnose med njimi,
- na podlagi vsega tega formulirala končno poskusno teorijo.

3.5.2 Določitev enot kodiranja

V prepisanih intervjujih sem podčrtala besedilo, ki sem ga kodirala. Enote kodiranja so besedne zveze in stavki, ki sem jih izpisala v naslednji točki.

3.5.2.1. Izpis enot kodiranja

Podčrtane dele besedila sem oštevilčila z zaporednimi številkami zato, da lahko kasneje povežem pojem, ki sem ga pripisala, z deli besedila, na katere se nanaša.

Oče enega od stanovalcev

vedno dobri

gradili so se na spoštovanju in vzajemni pomoči

vsakodnevno smo si pomagali

se pogovarjali

se družili

vsi smo se dobro razumeli

oni so starša obiskovali vsaj enkrat tedensko

mamo je zadela kap

potrebovala je vsakodnevno nego

ker je mama pač sčasoma potrebovala 24- urno pomoč, sem ji predlagala odhod v dom

mama je imela v domu težave s spanjem
sčasoma so se začele težave z negovalkami, ki so jo (po mojem mnenju) predolgo pustile
samo, brez nege.
z leti pride do mnogo različnih težav, ki so zelo odvisne od stanovalca.
naši odnosi s staršema se po vključitvi v dom niso spremenili, ostali smo prijatelji
družina je med seboj postala celo bolj povezana, ker smo se začeli dogovarjati za
vsakodnevne obiske pri starših in za temine
absolutno smo naredili vse, da sta se starša v domu dobro počutila, da ta prehod ni bil prehud
vsakodnevni obiski
prijazna komunikacija
pomoč pri negi
pogovori o skrbi z negovalci

Stanovalka 1

sin je redko prišel
hči še redkeje
vnukov nisem videla že leta
največkrat sta prišla po kak evro, dva,
sladkorna bolnica
stresno je postajalo vsakodnevno merjenje sladkorja v krvi in iniciranje inzulina
tudi plačevanje mesečnih položnic je bilo naporno
včasih sem pozabila pravočasno plačati
sem čakala na pošti v dolgi vrsti, kar je bilo utrujajoče
denarja negovalki nisem zaupala
sama sem se odločila za odhod v dom, tudi zato, ker mi je bilo dolgčas
nisem imela težav
sostanovalka v sobi me moti, ker smrči
žalostna sem
po namestitvi v dom otroka ne prihajata več, vnuki sploh ne
razočarana nad prodajo stanovanja sta prekinila vse stike z mano
tako jih pogrešam
če bi bili odnosi v družini dobri
odnosi zaradi spoštovanja
pomoči

Stanovalka 2

nekajkrat na teden so prihajali na obisk
pomagali so mi tako vnuki, kot otroka
odnosi so bili kar dobri
želela bi si več obiskov
jaz sem bila sama
dolgčas mi je bilo
hudo mi je bilo
vseeno je hudo, ker se niso posvetovali z mano
hči je prišla na idejo, da grem v dom
češ, da kar naprej jamram, da sem sama
da si ne čistim več tako, kot bi bilo potrebno
kar odločili so se, pa sem šla
težave s prilagajanjem
nisem se mogla navaditi prostorov
vedno sem nekaj iskala
večkrat sem se izgubila
nisem našla svoje sobe, ko sem odšla na sprehod
domotožje sem imela
pogrešala sem hišo, vrt, rože
otroka v dom hodita zelo pogosto. Bolj kot prej, domov.
pa vnuki in pravnuki tudi, česar sem zelo vesela
vesela sem, da ne propada
zadovoljna sem v domu. Bolj kot prej
nisem več sama in ni mi dolgčas
še otroci večkrat pridejo
samo občutek sprejetja

Stanovalec 3

odnosi so bili slabi
sem jim šel na živce
postaneš osamljen
odnosi mrtvi
kričanje, živčnost, celo alkohol

odnosi med njimi so bili slabi
vnuki so se s staršema kar naprej kregali
odhajali so od doma in jih včasih dolgo ni bilo domov
sem se obremenjeval
vnuki samo kričali name
koliko grdih besed sem slišal, da bodo morali plačevati zame, pa da nimajo
pa smo se nekako sporazumeli
odnosi pa so še bolj ohladili zaradi plačevanja domske oskrbe
zadela me je kap in takrat sem se sam odločil, da grem v dom
sem osamljen
samota me muči
počutim se odrinjenega, ničvrednega
želim si umreti
svojci ne prihajajo
ne prihajajo ne sin, ne vnuki
le za kak praznik ali rojstni dan, pa še to le za pet minut
bolje bi se počutil, če bi bili prijatelji
če bi me spoštovali
prihajali na obiske, ker si to želijo
odnosov, kot jih imajo nekateri, ko njihovi svojci prihajajo res vsak dan

Hči ene od stanovalk

skrbela sem za mamo
odnosi napeti
mama je zahtevna
nikoli ji ni bilo nič prav
pristnih odnosov nikoli ni bilo, ker sem se ločila in mama tega ni podpirala
zaradi mojih napetih odnosov z mamo, jo tudi njeni vnuki- moji otroci niso prav pogosto
obiskovali
dobivali smo se le ob praznikih
pogovori so bili napeti
v dom sem jo dala jaz, ker je nisem več mogla negovati
potrebovala je stalno osebo ob sebi, kar pa ji jaz nisem mogla nuditi
razložila sem ji, da nima druge izbire, ker jaz pač ne zmorem skrbeti zanjo

v domu ji nič ni všeč
vsakokrat, ko pridem, mi poroča o novih težavah, ki jih ima s osebjem
grobe so negovalke
neprijazni so do nje
slaba je hrana
govori o tečnih in jezikavih sostanovalkah... nič ji ni prav
mama je do mene sovražno nastrojena
jaz pa tudi zelo nerada pridem, ker vedno poslušam očitke
prihajam enkrat do dvakrat tedensko
včasih tudi samo dvakrat mesečno
odnosi med nami bi bili lahko boljši
na obisk vplivajo tudi neurejeni odnosi, zaradi tega imam mama obiskov manj ali skoraj nič.
če bi šla v dom prostovoljno
če bi sama izrazila željo
če bi bili obiski vsakodnevni

3.5.3 Odprto kodiranje

Enote kodiranja sem najprej uredila glede na medgeneracijske odnose pred odhodom v dom, odločitve za odhod v dom, težave v domu, medgeneracijske odnose v času oskrbovanja v domu ter vpliv kvalitete odnosov na počutje starostnika v domu.

Medgeneracijski odnosi pred odhodom v dom→ kakšni so bili, kako so vplivali na starostnika..?

Odločitve za odhod starostnika v dom→ kdo v družini da prvi idejo za odhod starostnika v dom, zakaj pride do te ideje, kdo ima največjo moč pri odločitvi...

Težave starostnika v času domske oskrbe→ s kakšnimi težavami se srečujejo starostniki ob vključitvi v dom

Medgeneracijski odnosi v času domske oskrbe starostnika v domu → kaj bi morale informacije o oblikah pomoči v primeru nasilja nad ženskami in nad otroki v družini vsebovati, kakšna naj bi bila njihova vsebina.

Kaj pripomore k boljšemu počutju starostnika v domu → kakšni bi odnosi morali biti, da bi bilo bivanje starostniku olajšano, da bi se počutil dobro, kvalitetno, sprejeto?

Vsem omenjenim enotam, sem pripisala tudi pojme.

Tabela 1: Medgeneracijski odnosi pred odhodom starostnika v dom

postavke	pojmi
1. vedno dobri	Dobri odnosi
2. gradili so se na spoštovanju in vzajemni pomoči	Dobri odnosi
3. vsakodnevno smo si pomagali	Dobri odnosi
4. se pogovarjali	Dobri odnosi
5. se družili	Dobri odnosi
6. vsi smo se dobro razumeli	Dobri odnosi
7. oni so starša obiskovali vsaj enkrat tedensko	Dobri odnosi
21. sin je redko prišel	Slabi odnosi
22. hči še redkeje	Slabi odnosi
23. vnukov nisem videla že leta	Slabi odnosi
24. največkrat sta prišla po kak evro, dva,	Slabi odnosi
41. nekajkrat na teden so prihajali na obisk	Dobri odnosi
42. pomagali so mi tako vnuki, kot otroka	Dobri odnosi
43. odnosi so bili kar dobri	Srednje dobri odnosi
44. želela bi si več obiskov	Slabi odnosi
45. jaz sem bila sama	Slabi odnosi
46. dolgočas mi je bilo	Slabi odnosi
47. hudo mi je bilo	Slabi odnosi
48. vseeno je hudo, ker se niso posvetovali z mano	Slabi odnosi
67. odnosi so bili slabi	Slabi odnosi

68. sem jim šel na živce	Slabi odnosi
69. postaneš osamljen	Slabi odnosi
70. odnosi mrtvi	Slabi odnosi
71. kričanje, živčnost, celo alkohol	Slabi odnosi
72. odnosi med njimi so bili slabi	Slabi odnosi
73. vnuki so se s staršema kar naprej kregali	Slabi odnosi
74. odhajali so od doma in jih včasih dolgo ni bilo domov	Slabi odnosi
75. sem se obremenjeval	Slabi odnosi
76. vnuki samo kričali name	Slabi odnosi
77. koliko grdih besed sem slišal, da bodo morali plačevati zame, pa da nimajo	Slabi odnosi
78. pa smo se nekako sporazumeli	Srednje dobri odnosi
79. odnosi pa so še bolj ohladili zaradi plačevanja domske oskrbe	Slabi odnosi
92. skrbela sem za mamó	Dobri odnosi
93. odnosi napeti	Slabi odnosi
94. mama je zahtevna	Slabi odnosi
95. nikoli ji ni bilo nič prav	Slabi odnosi
96. pristnih odnosov nikoli ni bilo, ker sem se ločila in mama tega ni podpirala	Slabi odnosi
97. zaradi mojih napetih odnosov z mamó, jo tudi njeni vnuki- moji otroci niso prav pogosto obiskovali	Slabi odnosi
98. dobivali smo se le ob praznikih	Slabi odnosi
99. pogovori so bili napeti	Slabi odnosi

Tabela 2: Razlogi za odhod starostnika v dom

postavke	pojmi
8. mamó je zadela kap	bolezen
9. potrebovala je vsakodnevno nego	Potreba po pomoči
10. ker je mama pač sčasoma potrebovala 24- urno pomoč, sem ji predlagala odhod v dom	Potreba po pomoči

25. sladkorna bolnica	bolezen
26. stresno je postajalo vsakodnevno merjenje sladkorja v krvi in iniciranje inzulina	Potreba po pomoči
27. tudi plačevanje mesečnih položnic je bilo naporno	Potreba po pomoči
28. včasih sem pozabila pravočasno plačati	Potreba po pomoči
29. sem čakala na pošti v dolgi vrsti, kar je bilo utrujajoče	Potreba po pomoči
30. denarja negovalki nisem zaupala	nezaupanje
31. sama sem se odločila za odhod v dom, tudi zato, ker mi je bilo dolgčas	osamljenost
49. hči je prišla na idejo, da grem v dom	Razlogi s strani svojcev
50. češ, da kar naprej jamram, da sem sama	osamljenost
51. da si ne čistim več tako, kot bi bilo potrebno	Potreba po pomoči
52. kar odločili so se, pa sem šla	Razlogi s strani svojcev
80. zadela me je kap in takrat sem se sam odločil, da grem v dom	bolezen
100. v dom sem jo dala jaz, ker je nisem več mogla negovati	Razlogi s strani svojcev
101. potrebovala je stalno osebo ob sebi, kar pa ji jaz nisem mogla nuditi	Razlogi s strani svojcev
102. razložila sem ji, da nima druge izbire, ker jaz pač ne zmorem skrbeti zanjo	Razlogi s strani svojcev

Tabela 3: Težave starostnika v času domske oskrbe

postavke	pojmi
11. mama je imela v domu težave s spanjem	Psihična težava
12. sčasoma so se začele težave z negovalkami, ki so jo (po mojem mnenju) predolgo pustile samo, brez nege.	Težave s osebjem

13. z leti pride do mnogo različnih težav, ki so zelo odvisne od stanovalca.	Težave s sostanovalci
32. nisem imela težav	Ni težav
33. sostanovalka v sobi me moti, ker smrči	Težave s sostanovalci
34. žalostna sem	Psihične težave
53. težave s prilagajanjem	Psihične težave
54. nisem se mogla navaditi prostorov	Psihične težave
55. vedno sem nekaj iskala	Psihične težave
56. večkrat sem se izgubila	Psihične težave
57. nisem našla svoje sobe, ko sem odšla na sprehod	Psihične težav
58. domotožje sem imela	Psihične težave
59. pogrešala sem hišo, vrt, rože	Psihične težave
81. sem osamljen	Psihične težave
82. samota me muči	Psihične težave
83. počutim se odrinjenega, ničvrednega	Psihične težave
84. želim si umreti	Psihične težave
103. v domu ji nič ni všeč	Psihične težave
104. vsakokrat, ko pridem, mi poroča o novih težavah, ki jih ima s osebjem	Težave z osebjem
105. grobe so negovalke	Težave z osebjem
106. neprijazni so do nje	Težave z osebjem
107. slaba je hrana	Težave z hrano
108. govori o tečnih in jezikavih sostanovalkahnič ji ni prav	Težave s sostanovalci

Tabela 4: Medgeneracijski odnosi v času bivanja starostnika v domu

postavke	pojmi
14. naši odnosi s staršema se po vključitvi v dom niso spremenili, ostali smo prijatelji	Dobri odnosi
15. družina je med seboj postala celo bolj povezana, ker smo se začeli dogovarjati za vsakodnevne obiske pri starših in za temine	Dobri odnosi
16. absolutno smo naredili vse, da sta se starša v domu dobro počutila, da ta prehod ni bil prehud	Dobri odnosi
35. po namestitvi v dom otroka ne prihajata več, vnuki sploh ne	Slabi odnosi
36. razočarana nad prodajo stanovanja sta prekinila vse stike z mano	Slabi odnosi
37. tako jih pogrešam	Slabi odnosi
60. otroka v dom hodita zelo pogosto. Bolj kot prej, domov.	Dobri odnosi
61. pa vnuki in pravnuki tudi, česar sem zelo vesela	Dobri odnosi
62. vesela sem, da ne propada	Dobri odnosi
63. zadovoljna sem v domu. Bolj kot prej	Dobri odnosi
64. nisem več sama in ni mi dolgčas	Dobri odnosi
65. še otroci večkrat pridejo	Dobri odnosi
85. svojci ne prihajajo	Slabi odnosi
86. ne prihajajo ne sin, ne vnuki	Slabi odnosi
87. le za kak praznik ali rojstni dan, pa še to le za pet minut	Slabi odnosi
109. mama je do mene sovražno nastrojena	Slabi odnosi
110. jaz pa tudi zelo nerada pridem, ker vedno poslušam očitke	Slabi odnosi
111. prihajam enkrat do dvakrat tedensko	Dobri odnosi
112. včasih tudi samo dvakrat mesečno	Slabi odnosi
113. odnosi med nami bi bili lahko boljši	Slabi odnosi
114. na obisk vplivajo tudi neurejeni odnosi, zaradi tega imam mama obiskov manj ali skoraj nič.	Slabi odnosi

Tabela 5: Kaj pripomore k boljšemu počutju starostnika v domu

postavke	pojmi
17. vsakodnevni obiski	obiski
18. prijazna komunikacija	komunikacija
19. pomoč pri negi	pomoč
20. pogovori o skrbi z negovalci	komunikacija
38. če bi bili odnosi v družini dobri	boljši odnosi
39. odnosi zaradi spoštovanja	spoštovanje
40. pomoči	pomoč
66. samo občutek sprejetja	boljši odnosi
88. bolje bi se počutil, če bi bili prijatelji	boljši odnosi
89. če bi me spoštovali	spoštovanje
90. prihajali na obiske, ker si to želijo	obiski
91. odnosov, kot jih imajo nekateri, ko njihovi svojci prihajajo res vsak dan	boljši odnosi obiski
115. če bi šla v dom prostovoljno	spoštovanje
116. če bi sama izrazila željo	spoštovanje
117. če bi bili obiski vsakodnevni	obiski

3.5.3.1 Združevanje sorodnih pojmov

Pojme ki se nanašajo na podobne izjave sem združila v naslednje kategorije:

MEDGENERACIJSKI ODNOSI PRED ODHODOM V DOM

Dobri odnosi:

1. vedno dobri	Dobri odnosi
2. gradili so se na spoštovanju in vzajemni pomoči	Dobri odnosi
3. vsakodnevno smo si pomagali	Dobri odnosi
4. se pogovarjali	Dobri odnosi
5. se družili	Dobri odnosi

6. vsi smo se dobro razumeli	Dobri odnosi
7. oni so starša obiskovali vsaj enkrat tedensko	Dobri odnosi
41. nekajkrat na teden so prihajali na obisk	Dobri odnosi
42. pomagali so mi tako vnuki, kot otroka	Dobri odnosi
92. skrbela sem za mamo	Dobri odnosi

Srednje dobri odnosi:

43. odnosi so bili kar dobri	Srednje dobri odnosi
78. pa smo se nekako sporazumeli	Srednje dobri odnosi

Slabi odnosi:

21. sin je redko prišel	Slabi odnosi
22. hči še redkeje	Slabi odnosi
23. vnukov nisem videla že leta	Slabi odnosi
24. največkrat sta prišla po kak evro, dva,	Slabi odnosi
44. želela bi si več obiskov	Slabi odnosi
45. jaz sem bila sama	Slabi odnosi
46. dolgčas mi je bilo	Slabi odnosi
47. hudo mi je bilo	Slabi odnosi
48. vseeno je hudo, ker se niso posvetovali z mano	Slabi odnosi
67. odnosi so bili slabi	Slabi odnosi
68. sem jim šel na živce	Slabi odnosi
69. postaneš osamljen	Slabi odnosi
70. odnosi mrtvi	Slabi odnosi
71. kričanje, živčnost, celo alkohol	Slabi odnosi
72. odnosi med njimi so bili slabi	Slabi odnosi
73. vnuki so se s staršema kar naprej kregali	Slabi odnosi
74. odhajali so od doma in jih včasih dolgo ni bilo domov	Slabi odnosi
75. sem se obremenjeval	Slabi odnosi

76. vnuki samo kričali name	Slabi odnosi
77. koliko grdih besed sem slišal, da bodo morali plačevati zame, pa da nimajo	Slabi odnosi
79. odnosi pa so še bolj ohladili zaradi plačevanja domske oskrbe	Slabi odnosi
93. odnosi napeti	Slabi odnosi
94. mama je zahtevna	Slabi odnosi
95. nikoli ji ni bilo nič prav	Slabi odnosi
96. pristnih odnosov nikoli ni bilo, ker sem se ločila in mama tega ni podpirala	Slabi odnosi
97. zaradi mojih napetih odnosov z mamo, jo tudi njeni vnuki- moji otroci niso prav pogosto obiskovali	Slabi odnosi
98. dobivali smo se le ob praznikih	Slabi odnosi
99. pogovori so bili napeti	Slabi odnosi

ODLOČITVE ZA ODHOD STAROSTNIKA V DOM:

Bolezen:

8. mam je zadela kap	bolezen
25. sladkorna bolnica	bolezen
80. zadela me je kap in takrat sem se sam odločil, da grem v dom	bolezen

Potreba po pomoči

9. potrebovala je vsakodnevno nego	Potreba po pomoči
10. ker je mama pač sčasoma potrebovala 24- urno pomoč, sem ji predlagala odhod v dom	Potreba po pomoči
26. stresno je postajalo vsakodnevno merjenje sladkorja v krvi in iniciranje inzulina	Potreba po pomoči
27. tudi plačevanje mesečnih položnic je bilo naporno	Potreba po pomoči
28. včasih sem pozabila pravočasno plačati	Potreba po

29. sem čakala na pošti v dolgi vrsti, kar je bilo utrujajoče	pomoči Potreba po
51. da si ne čistim več tako, kot bi bilo potrebno	pomoči Potreba po pomoči

Nezaupanje:

30. denarja negovalki nisem zaupala	nezaupanje
-------------------------------------	------------

Osamljenost:

31. sama sem se odločila za odhod v dom, tudi zato, ker mi je bilo dolgčas	osamljenost
50. češ, da kar naprej jamram, da sem sama	osamljenost

Razlogi s strani svojcev:

49. hči je prišla na idejo, da grem v dom	Razlogi s strani svojcev
52. kar odločili so se, pa sem šla	Razlogi s strani svojcev
100. v dom sem jo dala jaz, ker je nisem več mogla negovati	Razlogi s strani svojcev
101. potrebovala je stalno osebo ob sebi, kar pa ji jaz nisem mogla nuditi	Razlogi s strani svojcev
102. razložila sem ji, da nima druge izbire, ker jaz pač ne zmorem skrbeti zanjo	Razlogi s strani svojcev

TEŽAVE STAROSTNIKA V ČASU DOMSKE OSKRBE:

Psihične težave:

11. mama je imela v domu težave s spanjem	Psihična težava
34. žalostna sem	Psihične težave

53. težave s prilagajanjem	Psihične težave
54. nisem se mogla navaditi prostorov	Psihične težave
55. vedno sem nekaj iskala	Psihične težave
56. večkrat sem se izgubila	Psihične težave
57. nisem našla svoje sobe, ko sem odšla na sprehod	Psihične težav
58. domotožje sem imela	Psihične težave
59. pogrešala sem hišo, vrt, rože	Psihične težave
81. sem osamljen	Psihične težave
82. samota me muči	Psihične težave
83. počutim se odrinjenega, ničvrednega	Psihične težave
84. želim si umreti	Psihične težave
103. v domu ji nič ni všeč	Psihične težave

Težave s hrano:

107. slaba je hrana	Težave s hrano
---------------------	----------------

Težave z osebjem:

12. sčasoma so se začele težave z negovalkami, ki so jo (po mojem mnenju) predolgo pustile samo, brez nege.	Težave z osebjem
104. vsakokrat, ko pridem, mi poroča o novih težavah, ki jih ima s osebjem	Težave z osebjem
105. grobe so negovalke	Težave z osebjem
106. neprijazni so do nje	Težave z osebjem

Težave s sostanovalci:

13. z leti pride do mnogo različnih težav, ki so zelo odvisne od stanovalca.	Težave s sostanovalci
33. sostanovalka v sobi me moti, ker smrči	Težave s sostanovalci
108. govori o tečnih in jezikavih sostanovalkahnič ji ni prav	Težave s sostanovalci

Ni težav:

32. nisem imela težav

Ni težav

**MEDGENERACIJSKI ODNOSI V ČASU DOMSKE OSKRBE STAROSTNIKA V
DOMU:**

Dobri odnosi:

14. naši odnosi s staršema se po vključitvi v dom niso spremenili, ostali smo prijatelji	Dobri odnosi
15. družina je med seboj postala celo bolj povezana, ker smo se začeli dogovarjati za vsakodnevne obiske pri starših in za temine	Dobri odnosi
16. absolutno smo naredili vse, da sta se starša v domu dobro počutila, da ta prehod ni bil prehud	Dobri odnosi
60. otroka v dom hodita zelo pogosto. Bolj kot prej, domov.	Dobri odnosi
61. pa vnuki in pravnuki tudi, česar sem zelo vesela	Dobri odnosi
62. vesela sem, da ne propada	Dobri odnosi
63. zadovoljna sem v domu. Bolj kot prej	Dobri odnosi
64. nisem več sama in ni mi dolgčas	Dobri odnosi
65. še otroci večkrat pridejo	Dobri odnosi
111. prihajam enkrat do dvakrat tedensko	Dobri odnosi

Slabi odnosi:

35. po namestitvi v dom otroka ne prihajata več, vnuki sploh ne	Slabi odnosi
36. razočarana nad prodajo stanovanja sta prekinila vse stike z mano	Slabi odnosi

37. tako jih pogrešam	Slabi odnosi
85. svojci ne prihajajo	Slabi odnosi
86. ne prihajajo ne sin, ne vnuki	Slabi odnosi
87. le za kak praznik ali rojstni dan, pa še to le za pet minut	Slabi odnosi
109. mama je do mene sovražno nastrojena	Slabi odnosi
110. jaz pa tudi zelo nerada pridem, ker vedno poslušam očitke	Slabi odnosi
112. včasih tudi samo dvakrat mesečno	Slabi odnosi
113. odnosi med nami bi bili lahko boljši	Slabi odnosi
114. na obisk vplivajo tudi neurejeni odnosi, zaradi tega imam obiskov manj ali skoraj nič.	Slabi odnosi

KAJ PRIPOMORE K BOLJŠEMU POČUTJU STAROSTNIKA V DOMU:

Obiski:

17. vsakodnevni obiski	obiski
90. prihajali na obiske, ker si to želijo	obiski
117. če bi bili obiski vsakodnevni	obiski

Komunikacija:

18. prijazna komunikacija	komunikacija
20. pogovori o skrbi z negovalci	komunikacija
116. če bi sama izrazila željo	komunikacija

Pomoč:

19. pomoč pri negi	pomoč
40. pomoči	pomoč

Odnosi:

38. če bi bili odnosi v družini dobri	odnosi
39. odnosi zaradi spoštovanja	odnosi
66. samo občutek sprejetja	odnosi
88. bolje bi se počutil, če bi bili prijatelji	odnosi
89. če bi me spoštovali	odnosi
91. odnosov, kot jih imajo nekateri, ko njihovi svojci prihajajo res vsak dan	odnosi
115. če bi šla v dom prostovoljno	odnosi

3.5.4 Definiranje pojmov

Pojme sem definirala oz. jim določila naslednje pomene:

MEDGENERACIJSKI ODNOSI PRED ODHODOM V DOM:

Dobri odnosi: pomoč, spoštovanje, komunikacija...

Slabi odnosi: redki obiski, brez obiskov, kričanje, mrtvi odnosi, alkohol, nesporazumi...

Srednje dobri odnosi: sporazumevanje.

ODLOČITVE ZA ODHOD STAROSTNIKA V DOM:

Bolezen: kap, sladkorna bolezen, nepokretnost...

Potreba po pomoči: nega, čiščenje, plačevanje položnic, čakanje v vrsti...

Nezaupanje: materialnih dobrin drugim...

Osamljenost: dolgčas, samota...

Razlogi s strani svojcev: pomanjkanje časa za skrb, nezmožnost za skrb, osebni razlogi...

TEŽAVE STAROSTNIKA V ČASU DOMSKE OSKRBE:

Psihične težave: žalost, domotožje, občutki nemoči, osamljenost, samota, želja po smrti...

Težave z osebjem: grobe, neprijazne negovalke, počasne...

Težave s sostanovalci: smrčanje, tečnost, jezikavost, drugi razlogi...

Težave s hrano: neokusna

Ni težav: vse po pričakovanjih

MEDGENERACIJSKI ODNOSI V ČASU DOMSKE OSKRBE STAROSTNIKA V DOMU:

Dobri odnosi: prijateljstvo, redni obiski,

Slabi odnosi: neredni obiski, slabi stiki, sovražnost...

KAJ PRIPOMORE K BOLJŠEMU POČUTJU STAROSTNIKA V DOMU:

Obiski: čim večkrat.

Komunikacija: dobra, vsakodnevna.

Pomoč: pri negi in na splošno.

Boljši odnosi: odnosi iz spoštovanja, prijateljski, dobri že od prej.

4. REZULTATI

4.1. Formuliranje poskusne teorije

Teorija o medgeneracijskih odnosih v času bivanja doma in v odnosih, ko je starostnik v domski oskrbi, o odločitvah za odhod v dom, o problemih v domski oskrbi ter o tem, kaj pripomore k izboljšanju počutja starostnikov

Pri starostnikih, ki so imeli že pred vključitvijo v dom težave z medgeneracijskimi odnosi, so le-ti ostali po odhodu v dom nespremenjeni ali celo slabši. Svojci redko prihajajo ali sploh ne, komunikacija je še slabša kot prej.

Tisti, ki so že pred odhodom v dom za ostarele imeli odnose urejene, so z odhodom le-te še utrdili. Razvijali so se v smeri pomoči in spoštovanja.

Razmere v domu najbolj vplivajo na tiste starostnike, ki so imeli odnose že prej neurejene.

Moti jih marsikaj, medtem ko pri tistih starostnikih z urejenimi medgeneracijskimi odnosi, ni v domu veliko stvari, ki bi jih motile. Bolj potrpijo, ker imajo svojce, ki jim potožijo svoje težave in jim je potem lažje.

Starostniki z neurejenimi odnosi trpijo zaradi osamljenosti, nekateri si želijo umreti, čutijo nespoštovanje bližnjih, trpijo zaradi slabih odnosov in se zato v domu ne počutijo dobro. Ne tako dobro, kot tisti, katerih svojci so z njimi v stalnem kontaktu.

Starostniki, ki so imeli pred odhodom v dom za stare dobre medgeneracijske odnose, ki so se kazali kot pomoč, spoštovanje, komunikacija, so se v domovih počutili sprejete, v njem niso imeli problemov in so brez težav navezovali stike. Tisti, ki so izhajali iz družin, kjer so bili odnosi slabi (redki obiski, brez obiskov, kričanje, mrtvi odnosi, alkohol, nesporazumi) so imeli praviloma težave, težko so se prilagajali novim razmeram, težko so navezovali stike, motilo jih je marsikaj, njihove misli so bile povezane s smrtjo. Srednje dobri medgeneracijski odnosi v družini, sporazumevanje, so na starostnika, ki je šel v dom vplivali dokaj dobro. Nekako se je prilagodil na tamkajšnji način življenja.

Razlogi za odhod starostnikov v dom so bili največkrat bolezen, potreba po pomoči, nezaupanje, osamljenost in praviloma so odločitev za odhod sprejeli starostniki sami.

Pomanjkanje časa za skrb, nezmožnost za skrb in osebni razlogi pa so bili tisti, zaradi katerih so svojci sprejeli odločitev, da gre starostnik v dom.

Starostniki se v domu srečujejo s psihičnimi težavami, s težavami z osebjem in s sostanovalci, ni jim všeč hrana, nekateri pa so v domu za stare popolnoma zadovoljni.

Dobri medgeneracijski odnosi v družini vplivajo na počutje starostnikov v domski oskrbi.

Redni obiski in prijateljstvo pozitivno vplivata na starostnike. Tisti starostniki, ki se v domski oskrbi počutijo slabo imajo za seboj slabe medgeneracijske odnose, neredne obiske, slabe stike, sovražnost.

Starostniki, ki bivajo v domu za stare si želijo dobrih medgeneracijskih odnosov, da bi jih svojci čim večkrat obiskali, da bi imeli z njimi redno in dobro komunikacijo vsak dan, da bi jim svojci pomagali pri negi in na splošno ter da bi imeli z njimi prijateljske odnose, odnose iz spoštovanja in sicer take že od prej, preden so odšli v dom za stare

5. RAZPRAVA

S pomočjo raziskave sem ugotovila, kako medgeneracijski odnosi v družinah starostnikov, ki odhajajo v dom, vplivajo na počutje starostnikov v domu za ostarele. Iz raziskave je razvidno, da se v domu bolje počutijo tisti, ki so odšli v dom z »dobrim ozadjem«, s podporo medgeneracijske mreže, zaradi lastnih interesov, z vednostjo, da jim bodo bližnji tudi med bivanjem v domu stali ob strani, jih obiskovali, jim pomagali in se z njimi pogovarjali.

Ni umetnost postarati se: umetnost je, kako to prenesti.

Goethe

Najpogostejši problemi starih ljudi, ki jih navaja tudi S. Ivajnšič (2000: 433) so kljub urejenim materialnim razmeram naslednji:

- kronične bolezni,
- potreba po gospodinjski pomoči,
- osamljenost,
- izguba partnerja,
- sprememba okolja,
- socialna izključenost ali socialna izolacija,
- neurejeni medsebojni odnosi v družini,
- utesnjenost v družini zaradi nesoglasja med mladimi in starimi,
- utesnjenost zaradi pre zaposlenosti mlajših družinskih članov
- pomoč po bolnišničnem zdravljenju, ki jo svojci ne morejo ponuditi,
- zlorabe in izkoriščanje starih ljudi, ipd.

To so stvari, ki jih v okviru družine, svojcev, lahko izboljšamo, popravimo, nadgradimo, da se bodo starostniki počutili varnejše in bolj sigurne. Če ljudje ob sebi nimajo podporne socialne mreže, so v veliki dilemi piše Dragoš (2000: 309).

Večina starostnikov se ob pojavu zdravstvenih težav najprej obrne na svojo družino in sorodstvo in če teh ni ali jim niso na voljo, potem je njihovo počutje slabo, po glavi jim rojijo temne misli, razmišljajo o smrti.

Iz raziskave je razvidno, kako zelo so pomembni dobri medgeneracijski odnosi, posebej po odhodu starostnikov v domove za stare. Njihovo razpoloženje in počutje je veliko boljše, če so odnosi urejeni. V nasprotnem primeru, ko v družinah vlada medgeneracijski »prepad«, se starostniki v domu počutijo slabo.

Ugotovitve strokovnjakov kažejo na to, da so socialne mreže starih ljudi na splošno ožje od tistih, ki jih imajo mlajši ljudje. Socialne mreže vplivajo na uspešno staranje, saj zagotavljajo več podpore in tako pomagajo starim ljudem nadomestiti izgube, s katerimi se z leti soočajo. Hojnik- Zupanc (1995: 87-95) piše, da ob tem, ko govorimo o pomoči družine, sorodnikov, ne smemo pozabiti, da je njihova pomoč povezana s kulturnimi dejavniki v določeni družbi, poleg tega pa je odvisna od odnosov, ki so prisotni v neki družini, soseski. Predvsem za družinske člane starega človeka velja, da se čutijo moralno zavezane pomagati mu in sprejmejo to kot obvezo, medtem ko drugim predstavlja skrb za starega človeka prostovoljno odločitev ali pa gre za obojestransko vzajemno pomoč.

Družinski člani bi se morali čutiti moralno zavezani za skrb za starostnika v družini in kar je zame najbolj zaskrbljujoče, razvidno iz intervjujev v raziskavi, je odsotnost teh moralnih občutkov.

Menim, da bi morali biti socialni delavci v domu za stare tisti, ki bi začutili prepad ali odsotnost medgeneracijskega sožitja v družinah in poskušali pomagati družinam z nasveti, z literaturo, z delovnim odnosom, ki bi moral biti pravočasen.

Iz zapisov intervjujev je razbrati, da so bile osebe različni akterji medgeneracijskih odnosov. Vsem je bila skupna želja po čim boljših odnosih v družinah posebej, ko gre starostnik v domsko oskrbo, kar vpliva na kasnejše počutje tam. Dejstvo je, da bi morali biti odnosi že pred odhodom v dom dobri, ker bi bilo tako manj možnosti, da se starostnik spričo slabih odnosov, v domu ne počuti dobro. Menim, da lahko socialni delavci v domovih za stare pripomorejo k izboljšanju teh medgeneracijskih »prepadov«.

Šele ob poglobljenem branju literature na temo starostnikov, domske oskrbe in socialnega dela z družino ter ob obiskovanju svojih starih staršev, sem začela spoznavati delo socialnih

delavcev v domovih za stare. Žal sem kritična do dela socialnih delavcev v domovih za stare, ker imam z njimi slabe izkušnje, posebej kritična pa sem do organizacije dela v domovih za stare nasploh.

Glede na tisto, kar sem sama spoznala o življenju v domu za stare, bi socialni delavci, njihovi nadrejeni in osebje na splošno potrebovali "priročnik za delo v domovih za stare". Socialnih delavcev sploh ni na razpolago v trenutkih, ko jih svojci potrebujejo(mo). Delovni čas na vratih je omejen, da ne govorim o tem, da takrat niso dosegljivi. Preveč je birokratskega dela, ki ga morajo opraviti, namesto, da bi delali z ljudmi. Svoj čas prebijejo za papirji in obrazci in sami niso krivi, da se to dogaja. Starostniki so prikrajšani, prav tako tudi svojci in življenje v domu, ki bi bilo lahko spričo "prispevkov" s strani socialnih delavcev bogatejše, to zaradi organizacije dela in sistema v domovih ni. Kako lahko socialni delavci sploh zaznajo prepad v medgeneracijskih odnosih, če so ob starostnikih tako malo? In če ga ne zaznajo, tudi ne morejo pomagati, ne vzpostavijo delovnega odnosa in pomoč za uporabnike ne steče.

Naj navedem primer pogovora z direktorico doma za stare, ko sem se šla dogovarjat za učno prakso v lanskem letu. Prosila sem jo, če bi lahko spoznala delo socialnega delavca, projekte, kamor je vključen, skratka želela sem dobiti izkušnje. Rekla je, naj grem raje na prakso kam drugam, kjer bom dobila več izkušenj. Najprej je nisem razumela...potem pa je dodala, da je delo v domu za ostarele ena sama "papirna vojna" in mi ne bo dalo pravega vpogleda v delo socialnega delavca. Pravi, da mi bo delo kmalu postalo monotono in nezanimivo in da mi predlaga, da najprej raziščem zanimivejša področja dela socialnega delavca, da me ne mine prehitro. Iskren odgovor pač. Pove dovolj...

G. Čačinovič- Vogrinčič (2000: 291) v svojem delu omenja D. Sallebeya (1992:3), ki pravi to, kar naj bi v socialnem delu veljalo: »Praksa socialnega delavca, ki temelji na perspektivi moči pomeni, da je vse njegovo delo utemeljeno s tem, da pomaga odkriti, olupšati, raziskati in izkoristiti klientovo moč in vire, ko mu pomaga, da doseže svoje cilje, uresniči sanje, razbije okove oviranosti in nesreč«.

Medgeneracijski odnosi v mnogih družinah starostnikov trpijo. Socialnih delavcev v domovih za stare je po mojem mnjenju premalo, da bi se lahko posvetili klientom in njihovim družinam v takem obsegu, kot bi le-ti to potrebovali. Prepričana sem, da bi se stvari lahko uredile, če bi država na tem področju uredila več. Stroka bi v tem primeru lahko rekla, da je naredila vse, da se zadeve izboljšajo, mislim da trenutno tega ne more reči...

Malijeva v svojem doktoratu (2007) razmišlja o starem človeku, ki biva v domu. Pravi, da potrebuje socialno mrežo ljudi iz katere črpa socialno oporo tako, da se z njimi poveže in ohranja stike. Najpomembnejši med njimi so ožji svojci stanovalcev (otroci, partnerji, vnuki). Naslednji pomemben člen socialne mreže starega človeka je osebje doma. Čeprav stanovalci z osebjem niso v zelo intimnem in poglobljenem odnosu kot so sorodniki, ga star človek potrebuje, da se po potrebi zateče k njemu po pomoč.

Živiš samo enkrat, a če to narediš pravilno, je enkrat dovolj.

Joe E. Lewis

6. SKLEPNE MISLI

Ugotovitve raziskave temeljijo na analizi opravljenih intervjujev in na podlagi podatkov, pridobljenih z mojo seznanjenostjo z domovi zaradi nekajletnega obiskovanja starih staršev, ki sta kot uporabnika bivala v njih.

- Z obravnavanim primerom sem osvetlila medgeneracijske »prepade«, ki se pojavljajo v družinah starostnikov in se izkažejo za take še posebej takrat, ko gredo le-ti v domsko oskrbo in pomoč in oporo svojcev potrebujejo v še večji meri.
- Družine se same velikokrat ne znajdejo pri reorganizaciji življenja s starostnikom, zato potrebujejo pomoč strokovnjakov, v veliki meri je ta potrebna takrat, ko gredo starostniki v domsko oskrbo.
- Razlogi za odhod v dom so različni, so pa pomembno povezani s počutjem starostnikov, ki bivajo v domu.
- Starostniki imajo v domu za stare različne težave, ki so večkrat odločilno povezane z odnosi.
- Počutje starostnikov vključenih v domove za stare bi se izboljšalo, če bi odpravili morebiten medgeneracijski »prepad« v odnosih, za kar bi potrebovali strokovno pomoč in v tem oziru več strokovnih delavcev v domovih za stare, ki bi bili pozorni na to problematiko.
- Dobri medgeneracijski odnosi v družinah pomembno vplivajo na počutje starostnikov, kar se je izkazalo pri uporabnikih, ki so v domovih za stare zadovoljni.

Zmagovalec lahko postaneš samo, če si pripravljen stopiti čez rob.

Damon Runyon

7. PREDLOGI

Naša družba se stara, zato se kažejo potrebe po večji medgeneracijski povezanosti. Ljudje se bolje počutimo in lažje živimo, če so odnosi med nami zdravi, urejeni in prijetni. Posebej pa je to pomembno za starostnike, ki bivajo v domu za stare. Pomoč strokovnjakov, socialnih delavcev bi bila v tem primeru na mestu, olajšala in izboljšala bi marsikateri medgeneracijski »prepad« in spričo tega izboljšala počutje uporabnikom v domovih za stare.

Moji predlogi so naslednji:

- Več strokovnih delavcev, socialnih delavcev, zaposlenih v domovih za stare, ki bi imeli aktivnejšo in tesnejšo vez z uporabniki in njihovimi družinami.
- Reorganizacija dela v domovih za stare. Naj se ve, kdo je tam za določeno delo in v kolikšnem obsegu. Narediti bi bilo treba analizo dela strokovnih delavcev in vseh zaposlenih v vsakem domu za stare, dvigniti intenziteto individualnega dela z uporabniki ter na podlagi rezultatov spremeniti način in organizacijo dela.
- Ustanavljanje medgeneracijskih skupin v vseh lokalnih skupnostih, katerih namen bi bil poleg druženja tudi izmenjava mnenj, medsebojna pomoč, podpora, povezanost.
- V vseh okoljih je potrebno ljudi informirati, ozavestiti, poglobiti in razširiti znanje o medgeneracijski solidarnosti, pomoči, o tem, da je treba staranje vrednotiti pozitivno in si prizadevati za oblikovanje družbe, ki bi enakovredno združevala ljudi vseh starosti. V ta namen bi lahko ustanovili različne delavnice, seminarje, okrogle mize, kjer bi strokovni delavci, prostovoljci, člani družin,... aktivno sodelovali.
- V družbi se ne govori o družinah, ki skrbijo za starostnika bodisi, da je doma ali pa vključen v dom za stare, ter kako in na kakšen način mu pomagati in mu olajšati bivanje. Predlagam, da bi se zanje oblikovale določene ugodnosti (dodatni dnevi dopusta, določeno število dni na leto bolniškega dopusta za nego starostnika, različna druženja, izleti...).

8. LITERATURA

1. Accetto, B. (1987), Starost in staranje, Cankarjeva založba, Ljubljana.
2. Čačinovič-Vogrinčič, G.(1998), Psihologija družine. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
3. Čačinovič-Vogrinčič, G. (2000), Družina in star človek. Socialno delo, 39, 4-5: 287-292.
4. Dragoš, S. (2000), Socialne mreže v starosti. Socialno delo, 39, 4-5: 293-314.
5. Hojnik Zupanc, I. (1997), Dodajmo življenje letom. Ljubljana: Gerontološko društvo Slovenije.
6. Hojnik Zupanc, I. (1999), Samostojnost starega človeka v družbeno- prostorskem kontekstu, FDV, Ljubljana.
7. Internetni naslov; www.misli.com
8. Ivajnšič, S. (2000), Socialni delavec in starostnik. Socialno delo, 39, 6: 433-439.
9. Kristančič, A.(2005), Nova podoba staranja- siva revolucija, NUK, Ljubljana.
10. Mali, J. (2002), Starost, emocije in emocionalno delo. Socialno delo, 41, 6: 317-323.
11. Mali, J. (2006), Koncept totalne ustanove in domovi za stare. Socialno delo, 45, 1-2: 17-27.
12. Mali, J. (2007), Poglavja iz doktorata Vloga in pomen socialnega dela v razvoju institucionalnega varstva starih ljudi v Sloveniji. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
13. Mali, J.(2007), Predsodki (stereotipi) o starih ljudeh, izpiski iz predavanj, šol. l. 2007/2008.
14. Milošević Arnold, V. (2000), Profesionalne vloge socialnih delavcev pri delu s starimi ljudmi. Socialno delo, 39, 4-5: 253- 262.
15. Milošević Arnold, V. (2003), Komunikacija med zaposlenimi in svojci stanovalcev socialnih zavodov. V: Zbornik predavanj. Ljubljana: Zveza društev medicinskih sester in zdravstvenih tehnikov Slovenije, Strokovna sekcija medicinskih sester in zdravstvenih tehnikov v socialnih zavodih (37-41).
16. Pečjak, V. (2007), Psihologija staranja, samozaložba, Bled.
17. Pogačnik Toličič, S. (2002), Ko postanejo otroci staršem starši. Vzajemnost, 5: 38-39.

18. Pollo, M. (1999), Socialna mreža se rodi iz življenjske potrebe. *Kakovostna starost* 2, 2: 2-4. Socialna gerontologija in gerontagogika, Inštitut Antona Trstenjaka in Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Ljubljana.
19. Postružnik, A. (2000), Nematerialna pomoč starostnikom. *Socialno delo*, 39, 4-5: 337-346
20. Požarnik, H. (1981), *Umetnost staranja- leta, predsodki in dejstva*, Ljubljana. Cankarjeva založba.
21. Ramovš, J.(1995), *Slovenska sociala med včeraj in jutri*. Ljubljana, Inštitut Antona Trstenjaka.
22. Ramovš, J. (2003), *Kakovostna starost, Socialna gerontologija in gerontagogika*, Inštitut Antona Trstenjaka in Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Ljubljana.
23. Ramovš, J. (2004), *Kakovostna starost, Socialna gerontologija in gerontagogika*, Inštitut Antona Trstenjaka in Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 7: 2, Ljubljana
24. Šupnikar, J.(2000), *Cerkev in skrb za starejše: zbornik II. simpozija zdravstvene pastore*, Družina, Ljubljana.
25. Trstenjak, A. (1986), *Ko bi še enkrat živel ali psihologija življenjske modrosti*, Mohorjeva družba, Celje.

PRILOGE

- ***Merski instrument:***

INTERVJU/ POGOVOR

Datum:

Čas pogovora: od..... do.....

Kraj pogovora:

Udeleženci:

OKVIRNA VPRAŠANJA

Kakšni so bili odnosi v razširjeni družini pred odhodom v dom? Kje ste živeli? Kako pogosto ste se obiskovali? Kakšni so bili stiki med vami in ostalo družino?

Kako je prišlo do ideje o domu za ostarele? Kdo je dal pobudo? Zakaj? Kako je prišlo do odločitve za odhod v dom? Kdo je imel pri odločitvi glavno besedo?

S kakšnimi težavami se je srečal starostnik v domu? Kdo mu je pomagal? Komu se je zaupal? Kakšna je bila ta pomoč?

Kakšni so bili medgeneracijski odnosi v času bivanja v domu? So se spremenili? Kako? Kako pogosti in kakovostni so bili obiski sedaj?

Kako bi medgeneracijski odnosi lahko vplivali na boljše počutje stanovalca v domu za ostarele? Kakšni naj bi bili odnosi med generacijami?

- **Urejeno gradivo:**

Zapis 1. pogovora/intervjuja

Datum: 21.03.2008

Čas pogovora: od 11.00 do 11.20

Kraj pogovora: Fužine, Dom starejših občanov

Udeleženci:

Intervjuvanec: sin, ki ima oba starša v domu

Sin, katerega starša sta (oba) v domu starejših občanov

Živelimo skupaj s staršema. Oče mi je podaril parcelo zraven svoje, tako da smo živeli v sosednji hiši. Pri nas sta živela tudi sin in hči z družino. Odnosi so bili vedno dobri. Gradili so se na spoštovanju in vzajemni pomoči. Vsakodnevno smo si pomagali, se pogovarjali in se družili. Vsi smo se dobro razumeli, tudi moji sestri z družino, ki živita drugje. Oni so starša obiskali vsaj enkrat tedensko.

Mamo je zadela kap in potrebovala je vsakodnevno nego. Negovalka je hodila trikrat tedensko, ko pa je bilo to premalo, ker je mama pač sčasoma potrebovala 24-urno pomoč, sem ji predlagala odhod v dom. Mama se je strinjala, oče je bil sprva proti, vendar, po zagotovitvi, da ga bomo vsak dan vozili k njej, je pristal.

Mama je imela v domu težave s spanjem, ki jih prej ni imela. Najprej je potožila meni, potem pa sem jaz ukrepal. Sčasoma so se začele težave z negovalkami, ki so jo (po mojem mnenju) predolgo pustile samo, brez nege. Nato smo zamenjali dom za ostarele(iz Medvod na Fužine). Takrat je tudi oče sam izrazil željo, da bi šel v dom, k mami. On sprva ni imel težav. Z leti pride do mnogo različnih težav, ki so zelo odvisne od stanovalca.

Naši odnosi s staršema se po vključitvi v dom niso spremenili, ostali smo prijatelji. Družina je med seboj postala celo bolj povezana, ker smo se začeli dogovarjati za vsakodnevne obiske pri starših ter za temine. Želeli smo, da imata starša čim več obiskov, razporejenih preko celega dneva.

Absolutno smo naredili vse, da sta se starša v domu dobro počutila, da ta prehod ni bil prehud. Vsakodnevni obiski, prijazna komunikacija, pomoč pri negi, pogovori o skrbi z negovalci, so po mojem mnenju ključ do dobrega počutja stanovalcev v domu.

Zapis 2. pogovora/intervjuja

Datum: 03.04.2008

Čas pogovora: od 9.15 do 10.00

Kraj pogovora: Fužine, Dom starejših občanov

Udeleženci:

Intervjuvanka- stanovalka 1

Stanovalka 1

Živela sem sama, v bloku. Sin je redko prišel, hči še redkeje, vnukov nisem videla že leta. Največkrat sta prišla po kak evro, dva, več jim tako nisem mogla dati. Pokojnine so majhne, stroški visoki. Sladkorna bolnica sem in stresno je postajalo vsakodnevno merjenje sladkorja v krvi in iniciranje inzulina. Tudi plačevanje mesečnih položnic je bilo naporno. Včasih sem pozabila pravočasno plačati, ko pa sem šla, sem čakala na pošti v dolgi vrsti, kar je bilo utrujajoče. Denarja negovalki nisem zaupala. Sama sem se odločila za odhod v dom, tudi zato, ker mi je bilo dolgčas. Prodala sem stanovanje in kupnino dodajam k pokojnini za mesečno plačilo domskih storitev.

V domu nisem imela težav. Edino sostanovalka v sobi me moti, ker smrči. Drugače je hrana dobra, negovalke prijazne, pa še brez skrbi sem, kar se tiče moje sladkorne bolezni.

Po namestitvi v dom otroka ne prihajata več, vnuki sploh ne. Razočarana nad prodajo stanovanja sta prekinila vse stike z mano. Vesta, da nimam nič več materialnega, kar jima lahko dam. Tako jih pogrešam. Imam prijateljice, ki me obiščejo in tiste, ki sem jih spoznala sedaj v domu.

Pravljilčno bi bilo, če bi bili odnosi v družini dobri. Ne samo sla po denarju in materialu. Odnosi zaradi spoštovanja, pomoči, ne pa zaradi izkoriščanja in materialnih dobrin. Bolje bi se počutila. A žal na to ne morem vplivati. Žalostna sem.

Zapis 3. pogovora/intervjuja

Datum: 13.04.2008

Čas pogovora: od 15.15 do 16.00

Kraj pogovora: Fužine, Dom starejših občanov

Udeleženci:

Intervjuvanka- stanovalka 2

Stanovalka 2

Živela sem sama v hiši. Sem vdova. Sin in hči sta se odselila, vendar ne živita daleč. Prav tako vnuki in vnukinje z družinami. Nekajkrat na teden so prihajali na obisk. Pomagali so mi tako vnuki, kot otroka. Odnosi so bili kar dobri. Želela bi si več obiskov. Vedno so govorili, da ni časa, da imajo delo. Jaz sem bila sama. No, saj so prišli 3x tedensko, ampak meni je bilo to premalo. Dolgčas mi je bilo.

Hči je prišla na idejo, da grem v dom. Češ, da kar naprej jamram, da sem sama, da si ne čistim več tako, kot bi bilo potrebno. Pa sem rekla, da nočem. Bala sem se domovanja tam.

Obstajajo govorice o domovih, predsodki ljudi, da greš tja umreti. Ona je očitno vse uredila že leta prej, kajti dobila sem dom v treh mesecih, drugi pa čakajo. Hudo mi je bilo. Hiša je ostala. Vem, da si jo bodo prilastili. Pa kaj čem, nič ne bom nesla s sabo. Vseeno je hudo, ker se niso posvetovali z mano. Kar odločili so se. Pa sem šla.

V domu sem imela težave s prilagajanjem. Nisem se mogla navaditi prostorov. Vedno sem nekaj iskala. Večkrat sem se izgubila. Nisem našla svoje sobe, ko sem odšla na sprehod. Pa še domotožje sem imela. Pogrešala sem hišo, vrt, rože. Spraševala sem se, kaj bo z vsem, ko me ni. Zdaj je malo boljše. Sprijaznila sem se, nimam kaj.

Otroka v dom hodita zelo pogosto. Bolj kot prej, domov. Pa vnuki in pravnuki tudi, česar sem zelo vesela. Vnuk in vnukinja z družinama sedaj živita v moji hiši. Pripovedujeta kako je, kaj urejata. Vesela sem, da ne propada.

Zadovoljna sem v domu. Bolj kot prej. Nisem več sama in ni mi dolgčas. Pa še otroci večkrat pridejo. Samo to sem potrebovala. Takšni bi morali biti odnosi že prej. Sedaj, ko so v moji hiši, me pa spoštujejo. Saj ne rabim nič, samo občutek sprejetja.

Zapis 4. pogovora/intervjuja

Datum: 18.05.2008

Čas pogovora: od 16.15 do 16.45

Kraj pogovora: Fužine, Dom starejših občanov

Udeleženci:

Intervjuvanka- stanovalec 3

Stanovalec 3

Odnosi so bili slabi. Živel smo v isti hiši, s sinom in njegovo ženo ter njunimi tremi otroki. Vsak svoje gospodinjstvo sicer, a vseeno sem jim šel na živce. Preden je umrla žena (5 let nazaj) se s temi odnosi nisem obremenjeval. Sva se imela z ženo fino. Potem, ko sem bil sam, pa postaneš osamljen. Hiša polna, pa nihče ne pride na obisk. Odnosi mrtvi. Kričanje, živčnost, celo alkohol. Tudi odnosi med njimi so bili slabi. Vnuki so se s staršema kar naprej kregali, odhajali so od doma in jih včasih dolgo ni bilo domov. Sem se obremenjeval še s tem. Čeprav so tudi vnuki samo kričali name.

Zadela me je kap in takrat sem se sam odločil, da grem v dom. Koliko grdih besed sem slišal, da bodo morali plačevati zame, pa da nimajo. Pa smo se nekako sporazumeli. Odnosi pa so še bolj ohladili zaradi plačevanja domske oskrbe.

V domu sem osamljen. Imam prijatelje, ki sem jih spoznal tu, vendar svojci ne prihajajo. Domska oskrba je dobra, le samota me muči. Ne prihajajo ne sin ne vnuki. Le za kak praznik ali rojstni dan, pa še to le za pet minut.

Bolje bi se počutil, če bi bili prijatelji, če bi me spoštovali in prihajali na obiske, ker si to želijo, ne ker morajo. Želel bi si odnosov, kot jih imajo nekateri, ko njihovi svojci prihajajo res vsak dan. Pa še pripovedujejo jim vse novice, ki se dogajajo doma. Prijetno jim je, jaz pa sem osamljen, ker tega ni. Počutim se odrinjenega, ničvrednega in želim si umreti. To življenje ni vredno tega imena.

Zapis 5. pogovora/intervjuja

Datum: 23.05.2008

Čas pogovora: od 9.15 do 10.00

Kraj pogovora: Fužine, Dom starejših občanov

Udeleženci:

Intervjuvanka- Hči ene od stanovalk

Hči ene od stanovalk

Skrbela sem za mamo, odkar si je zlomila kolke in je bila nepokretna. Odnosi napeti. Mama je zahtevna, nikoli ji ni bilo nič prav. Živelimo v isti hiši. Moji otroci so se že odselili in si ustvarili družine. Pristnih odnosov nikoli ni bilo, ker sem se ločila in mama tega ni podpirala. Sploh tega ne, da živim z novim partnerjem. Zaradi mojih napetih odnosov z mamo, jo tudi njeni vnuki- moji otroci niso prav pogosto obiskovali. Dobivali smo se le ob praznikih.

V dom sem jo dala jaz, ker je nisem več mogla negovati. Potrebovala je stalno osebo ob sebi, kar pa ji jaz nisem mogla nuditi. Imam tudi svoje življenje. Mama se z odločitvijo, da gre v dom ni najbolj strinjala. Razložila sem ji, da nima druge izbire, ker jaz pač ne zmorem skrbeti zanjo. Pogovori so bili napeti.

V domu ji nič ni všeč. Vsakokrat, ko pridem, mi poroča o novih težavah, ki jih ima z osebjem. Kako grobo so negovalke, kako neprijazni so do nje, kako slaba je hrana, govori o tečnih in jezikavih sostanovalkah. nič ji ni prav. Nihče ji ne more pomagati. Pogovorila sem se s socialno delavko, z direktorico doma, a stanje se ne izboljša.

Mama je do mene sovražno nastrojena, jaz pa tudi zelo nerada pridem, ker vedno poslušam očitke. Prihajam enkrat do dvakrat tedensko. Včasih tudi samo dvakrat mesečno, če imam obveznosti.

Odnosi med nami bi bili lahko boljši. Problem je, ker so slabi že desetletja. Vsekakor bi se mama bolje počutila, če bi šla v dom prostovoljno, če bi sama izrazila željo in če bi bili obiski vsakodnevni. Jaz pač ne morem svojih otrok prisiliti, da prihajajo na obisk. Je pa res, da na obisk vplivajo tudi neurejeni odnosi. Zaradi tega imam obiskov manj ali skoraj nič.